



FAGFELLEVDERT ARTIKKEL

Ellen Røsjø

Majoritets- og minoritetsperspektiv i arkivbevaring

ABSTRACT

Oslo byarkivs prosjekt Oslos multikulturelle arkiver ble gjennomført i 2004 - 2007. Jeg vil med dette prosjektet som utgangspunkt se på representasjon av minoriteter i arkivene. Fokus for undersøkelsen vil være spørsmålene i utlysningen til Norsk kulturråds satsing «Forskning om museer og arkiv», som ga støtte til prosjektet, om hvem og hva som representeres i arkivene og, til en viss grad, spørsmålet om hvem arkivene henvender seg til og hvordan.

Jeg vil sammenlikne konkret det som finnes om minoritetsorganisasjoner i visse offentlige arkiver med enkelte av minoritetenes egne arkiv (privatarkiv) som vi har samlet inn i prosjektet Oslos multikulturelle arkiver og også ett arkiv i Opplandsarkivets prosjekt Arkivdokumentasjon av nyere innvandring til Oppland. Særlig aktuelle problemstillinger vil være: Hva dokumenterer henholdsvis de offentlige og de private arkivene? Hvilke stemmer kan man i disse offentlige arkivene finne fra nye minoriteter? Hvilket perspektiv har myndighetene på minoritetene? Hva dokumenterer de private arkivene om minoritetene?

1 Prosjektbeskrivelse

Oslo byarkiv startet i 2004 opp prosjektet Oslos multikulturelle arkiver. Prosjektet skulle starte en flerkulturell innsamling og formidling i institusjonen for å få en rikere og mer flerstemmig samfunnsdokumentasjon (Røsjø 2007 s. 5). Oslo er Norges største innvandrersby med en tredel av landets innvandrerbefolkning. Likevel fantes det i 2004 lite materiale som kunne gjenspeile at Oslo er blitt et flerkulturelt samfunn. Det som var bevart, hevdet jeg, viste nokså ensidig myndighetenes møte med innvandrerbefolkningen, det være seg i form av mapper i etatsarkivet til Flyktning- og innvandreretaten og helse-, skole- eller sosialhjelpsmateriale. Vi kunne fastslå at nye minoriteter var overrepresentert i samfunnsminnet som sosialklienter pga. utvalgsmetoder for kassasjon og underrepresentert i samfunnsminnet ellers. Vi kunne slutte ut fra hva som er bevart i arkivinstitusjonene at denne delen av befolkningen hittil ikke på eget initiativ har vært aktive i å ”sette spor” i form av å avlevere sine arkiver fra foreningsliv, menighetsliv etc. De er også lite representert i samfunnets maktposisjoner på et nivå der de automatisk

setter spor (Røsjø 2007 s. 5-6). Dette vil gi oss et skjevt bilde av samfunnet. Vi framholdt derfor at vi bør si velkommen inn for å bli del av vår felles hukommelse. Bare da kan dagens og framtidens befolkning, blant annet skolebarn og ungdom med flerkulturell bakgrunn som utgjør nesten 40 % i Oslo, finne noe som representerer deres identitet, noe de kan kjenne seg igjen i. Og selvsagt er det essensielt for majoritetsbefolkningen og forståelsen av samfunnet som helhet å få dette perspektivet inn.

Det hadde ikke vært samla inn slikt materiale av noen skala i Norge tidligere. Materialet var i ferd med å forsvinne, særlig fra den første tida på slutten av 1960-åra og 1970-tallet. Vi ønsket å få inn materiale som dekket et vidt spekter, det være seg organisasjonsarkiv, forretningsarkiv, trossamfunns arkiv eller personarkiv, men hovedfokus ville være på organisasjonsarkiv.

I dette forskningsarbeidet vil jeg ta utgangspunkt i det aktuelle teoretikere har utlagt om bevaringsarbeidet som gjøres av arkivinstitusjoner. Jeg vil deretter kort gjøre rede for Oslo byarkivs prosjekt Oslos multikulturelle arkiver. Så vil jeg konkret for utvalgte organisasjoner se på hva arkivene til offentlige etater som forholder seg til innvandrersorganisasjoner inneholder om disse organisasjonene. Deretter vil jeg se på hva privatarkiv fra innvandrersorganisasjoner og privatpersoner inneholder og for hver organisasjon sammenlikne det offentlige med det private arkivet som er samlet inn. Min hypotese, som også var grunnlaget for innsamlingsprosjektet Oslo multikulturelle arkiver, var at de offentlige arkivene ga uttrykk for myndighetenes syn og at blikket kom ovenfra i den grad minoritetsbefolkningen omtales. I deres egne arkiv antok jeg at vi ville finne disse menneskenes egne blikk og stemmer. Deretter vil jeg på mer overordna nivå vurdere innholdet i de offentlige og i de private arkivene. Til slutt vil jeg peke på mulige veier mot en felles integrert samfunnshukommelse.

2 Teoribakgrunn for arkivbevaring

Kunnskap om fortida er avhengig av tilgangen til autentiske kilder. Arkivdokument som er bevart og beskrevet, for offentlige arkiv også dannet, i tråd med arkivfaglig teori og metodologi, framstår som autentisk dokumentasjon. For privatarkiv er dannelsen mer opp til den enkelte virksomhet. Det er altså mer tilfeldig om privatarkiv dannes i tråd med arkivfaglig teori. Arkivet er en selektiv hukommelse. De arkivdokumentene som er bevart representerer kun en ørliten del av alle de arkiv som er skapt. For privatarkiv er andelen svært mye lavere enn for offentlige arkiv.

Det latinske ordtaket «Quod non est in actis, non est in mundo»: den som ikke finnes i arkivene, finnes ikke, er en illustrasjon på dette. Når krigførende makter sletter for eksempel eiendomsinformasjon i Palestina eller tidligere Jugoslavia, har dette fortsatt store konsekvenser for dem det gjelder. I vestlig arkivtradisjon står det offentliges arkiver i en særstilling. Bevaringen er lovregulert. Den norske arkivloven slår i formålsparagrafen fast at formålet med loven er å «tryggja arkiv som har monaleg kulturelt eller forskingsmessig verdi eller som inneheld rettsleg eller viktig forvaltningsmessig

dokumentasjon, slik at disse kan verta tekne vare på og gjorde tilgjengelege for ettertida». For å tjene dette formålet etablerer loven et system der offentlige organ blir pålagt arkivplikt og riksarkivaren blir gitt bestemte fullmakter som skal sikre at disse arkivene blir bevart. Hovedregelen i loven er at offentlige arkiv skal bevares dersom ikke riksarkivaren har gitt løyve til kassasjon av bestemte arkivdeler. Dette systemet har en stor svakhet: Sammenhengen mellom formål og virkemiddel gjelder bare offentlige arkiv. Formålsparagrafen omtaler arkiv generelt, uavhengig av om de er skapt av offentlige eller private aktører. Men fordi riksarkivaren ikke er gitt reelle fullmakter for bevaring av private arkiv, gjelder virkemidlene i praksis bare for offentlige arkiv. Denne avgrensingen gjelder også i stor grad for internasjonal bevaringsteori og metodologi. Tradisjonelt har man ikke tatt høyde for en bevaringsvurdering av den samla arkivdokumentasjonen som blir skapt i et samfunn og sett offentlige og private arkiv som en felles integrert samfunnshukommelse.

Klassisk arkivistikk behandler ikke arkivets bevaringsverdi. "The Dutch manual" - Manual for the Arrangement and Description of Archives – var den første moderne beskrivelse av ordning og beskrivelse av arkiver. Den kom i 1898 og handler om offentlige arkiv, privatarkivene overlater den til bibliotekene. Seinere teoretikere har hatt forskjellige hovedtilnærminger til spørsmålet om hvorfor vi skal bevare arkiv: For Jenkinson var bevaring av autentisk dokumentasjon av arkivskaperens virksomhet det viktigste formålet. Schellenberg vektla arkivers sekundærverdi, innholdsverdien for forskere, og så den antatte framtidige forskningsmessige verdien som avgjørende. En mer samfunnsmessig tilnærming, med utgangspunktet at arkivene skulle reflektere samfunnet som skaper dem, kom først med Tysklands Hans Booms på 1970-tallet. Tilnærmingen var å speile samfunnsverdier gjennom arkivskapers funksjoner og å bevare en allsidig samfunnsdokumentasjon på samfunnets egne premisser. Det er også retningen for den funksjonsbaserte bevaringsmetodikken som ble utvikla i Kanada fra slutten av 1980-åra, på det filosofiske plan inspirert av Booms. Bevaringsverdien til offentlige arkiv blir her gjort avhengig av den relative verdien til de samfunnsmessige og institusjonelle funksjonene som arkivene dokumenterer. Makroutvalgs-/bevaringsvurdering som aksjonsstrategi ble implementert av Riksarkivet i Kanada i 1991 (Cook 1997).

Hans Booms beskrev på den tyske arkivkonferansen i 1971 arkivarenes rolle i å forme dokumentarven i samfunnet og det at underliggende sosiale, politiske og filosofiske årsaker til arkivbevaring hadde vært oversett. Synspunktene ble først gjengitt på engelsk i 1987 (Booms 1987). Både på 1950- og 60-tallet hadde tyske arkivarer kritisert hvordan man bestemmer arkivverdi eller bevaringsverdi (archival value) og at dette ikke var gjenstand for teoretisk diskusjon. Meinert hadde i 1957 kritisert arkivarenes tradisjonelt negative tilnærming ved å fokusere på det som skal kasseres og lanserte i stedet det positive utvalgsprinsippet - å velge ut arkiver for bevaring. Booms påpeker at pertinensprinsippet med emneklassifisering som ordningsprinsipp ble avvist fordi det så tydelig viste det uløste problemet med arkivverdi. Booms hevder proveniensprinsippet, på den annen side, utydeliggjorde behovet for konkrete verdikriterier i utvelgelses(bevarings)prosessen. Denne situasjonen vedvarte så lenge samfunnet fortsatte å sanksjonere overvurderingen

av myndighetsinstitusjoner på bekostning av mer uformelle samfunnsinstitusjoner (Booms 1987, s. 87). Booms påpeker at positiv utvelgelse for bevaring krever at utvelgelsen må skje i følge pertinensprinsippet. Det krever at arkivarer vurderer innholdet i enkeltvise temadefinerte informasjonsgrupper uavhengig av proveniens. Funksjonsanalyse gir ikke nyttige prinsipper for bevaringsvurdering, i stedet bør vi ta dem direkte fra den sosiale prosessen som vi er ansvarlig for (Booms 1987, s. 101)ⁱ.

Booms oppsummerte i en artikkel i 1991-1992 at arkivarer først må bestemme arkivers verdi før de kan bestemme hva som skal bevares og hva kasseres, men at verdivurderingen var formet av de politiske verdiene til den samtidig herskende sosiale klassen (Booms 1991-1992). På 50-tallet ga tyske arkivarer opp å finne en gyldig bevaringsteori, og målet med å bygge dokumentarven ble å dokumentere summen av administrativ aktivitet. Denne metoden forutsatte at all myndighetsaktivitet var verdt å dokumentere. Men så mislyktes man i å løse mengdeproblemet. Da man skulle begrense mengden, ble de viktigste virksomhetene ansett som de på toppen av hierarkiet. Verdiene de opererte med var at arkivets verdi økte med arkivskaperens plass i organisasjonen. I Øst-Tyskland brukte man de eldre prøyssiske verdivurderingene fra 20-tallet, som i vest, på tross av ny marxist-leninistisk orddrakt. Booms påpeker ansvaret arkivarer har i å forme dokumentarven og dilemmaene i at de som er formet i en annen tids tankesett, skal verdivurdere materiale som stammer fra en eldre tid basert på andre verdier. Han foreslår en dokumentasjonsplan som skulle utvikles av et arkivteam, behandles av et råd, godkjennes og publiseres. Dette ble aldri anvendt i Vest-Europa. Kritikerne innvendte at komplekse begreper om menneskelige verdier neppe kunne harmoniseres til å gjenspeile samfunnet. Booms tanke var at dokumentasjonsplanen skulle etablere referanser til virkelige hendelser som hadde blitt historiske og ta utgangspunkt i det han kalte en samtidig historisk kronologisk oversikt. Han ga sin kritiker Büttner rett i at det ikke er mulig for oss som arkivarer å sikre oss offentlig godkjenning av en dokumentasjonsplan. Men til Booms overraskelse ble et slikt verktøy prøvd i Øst-Tyskland! Hvordan ble så disse planene brukt?

Det viste seg at ikke et eneste arkiv var blitt vurdert etter planene. De var blitt formulert for abstrakt til å være praktisk anvendbare. Booms mener modellen ikke kunne passe i deres samfunnssystem med totalt forskjellige verdier. Men i Øst-Tyskland tok de statlige arkivene ansvar for hele informasjonsstrømmen, alle arkiv uavhengig av om de stammet fra myndigheter, bedrifter, kulturelle eller andre institusjoner ble kanalisert inn i Statens arkiver. Booms antar at planen hans var for teoretisk. Men han holder fast ved tilnærmingen med å knytte bevaringsverdien til arkivets opprinnelige kontekst og til hvor viktige arkivskapernes funksjoner og aktiviteter var da arkivet ble skapt. Det er grunnen til at arkivarer, i utvelgelses-/kassasjonsprosessen, må orientere seg i retning verdiene arkivenes samtidig hadde, for arkivene ble skapt for deres skyld (Booms 1991-92 s. 33)ⁱⁱ. Han illustrerer dette ved utsagnet til en arkivar fra Dresden, tidligere i Øst-Tyskland, som fortalte at hun, i de ett og et halvt årene etter regimets fall, hadde merket en endring i verdiene hun brukte for å bevaringsvurdere arkiver og at mye av det hun syntes var viktig å bevare under det gamle regimet, nå ikke syntes viktig.

Bare én arkivar, amerikanske Helen W. Samuels, har forsøkt å utvikle en modell som omfatter bevaringsvurdering av både offentlige og private arkiv, samt andre dokumentasjonskilder. Om arkivmateriale er gått tapt eller bare er skapt i lite omfang, tar hun til orde for å samle inn andre typer dokumentasjon. Slikt dokumentasjonsmateriale kan samles i et arkiv, som i arkivet Arbeiderminner samlet inn av Edvard Bull på Norsk Folkemuseum, eller som i Oslo byarkivs arkiv Mangfoldige stemmer, intervjudokumentasjon og Opplandsarkivets arkiv med intervjuer med nyere innvandrere.

I artikkelen "Who Controls the Past" i 1986 tok Samuels opp behovet for å utvikle dokumentasjonsstrategier, ikke bare en innsamlingspolitikk for en institusjon eller et prosjekt, og å koordinere institusjonenes aktiviteter (Samuels 1986). I en artikkel i 1988 tok Samuels og Richard J. Cox opp hvor utilstrekkelige kassasjons-/utvelgelsesmetodene og -praksisen har vært. De framhevet også at samfunnsdokumentasjon krever en koordinert innsats fra bibliotekarer, muntlige historikere, folklorister, spesialister på materiell kultur, museumscuratorer og andre. De påpekte at arkivarer må fokusere på full samfunnsdokumentasjon, ikke bare på stykkevis evaluering av isolerte arkiv av historisk eller annen bevaringsverdi. Da må arkivarer gå utover vurderingssystemer knytta til enkeltinstitusjoner og til innsamling av historiske arkiv. De foreslo en forskningsagenda for å bedre arkivarprofesjonens evne til å dokumentere samfunnet. Særlig viktig mente de det var i forhold til elektroniske arkiv der arkivarer må være bevisst på hvordan konteksten de virker i endres og at arkivarer er de eneste som har rollen med å identifisere og bevare arkivinformatjon av varig verdi. Men når de bevaringsvurderer har de sjelden prosedyrer for å vurdere andre informasjonskilder, som trykt materiale, visuelt materiale eller gjenstandsmateriale. Bibliotekarer og museumscuratorer deler arkivarenes bekymringer over vanskene med å dokumentere det 20. århundre på sine fagfelt; man burde derfor dele og bygge på hverandres kunnskap, påpekte de også (Cox & Samuels 1988, s. 41).

Samuels utdyper dette videre i *Archivaria* 33 i 1991-1992 i artikkelen *Improving Our Disposition: Documentation Strategy* og peker på at noen institusjonsarkiv begrenser sin aktivitet til å bevare offentlige arkiv, mens andre erverver privatarkiv til sine arkiv eller spesialsamlinger (Samuels 1991-1992, særlig s. 132-137). Det har vært en klar sfæredeling. Om f.eks. arkivarene ved et universitet samler arkiv fra studentklubber og lignende fordi de oppfatter at det bidrar til kunnskap om institusjonen, så ses det på som noe som ligger utenfor deres offisielle dokumentasjonsansvar. Samuels vil forene disse tilnærmingene ved å vise at begge typer arkiv trengs - at de støtter og utfyller hverandre. Det viktige ved vår tilnærming må være hva vi skal dokumentere - funksjonen - hvor arkivet finnes blir da et underordna spørsmål. Samuels peker også på at utvelgelses-/kassasjonsprosessen ville tjene på en bredere tilnærming. Vi kan lite gjøre for å forutse framtidige forskertrender som endrer spørsmålene som stilles eller bruken av dokumentasjonen. Forutså for eksempel arkivarer kvantitativ historie, sosialhistorie, kvinnehistorie? Nei, disse representerte nye måter å tenke på, både for historikere og for arkivarer. (Samuels 1991-92, s. 133). Hun tar derfor til orde for en funksjonell tilnærming i

utvelgelsesprosessen for bevaring. Ingen analyse eller utvalg kan være objektiv. Den vil alltid ses gjennom dagens mentale linser.

I stedet for å spørre hva som finnes, bør arkivarer spørre om verdien av tilgjengelig informasjon for å belyse et fenomen. Hun gir et eksempel på at samlinger kan være kvantitativt rikholdige, men av dårlig kvalitet, dvs. ikke belyse den fulle bredden av et fenomen. En bedre forståelse for den relative verdien av materialet vil støtte en kvalitativ revurdering av samlinger i institusjoner, etablering av innsamlingsplaner og mer opplyste utvalgsavgjørelser for de enkelte samlinger. Arkivarene mangler analytiske metoder for å forstå institusjoner og fokuserer derfor på arkiver, framholder Samuels. Arkivarens rolle blir derfor ofte å administrere eksisterende arkiver i stedet for å samle adekvate arkiver for en institusjon (Samuels 1991-92, s. 136).

Samuels sier elektronisk arkivering har tvunget arkivarprofesjonen til å forstå nødvendigheten av å gripe inn i dannelsen av disse arkivene for å sikre at de bevares og kan brukes for ettertida. Men arkivarer er mer ambivalente i forhold til sin rolle i å skape dokumentasjon som ellers ikke ville eksistere. Hun gir eksempler med et dansekompani og en muntlig kultur - ingen av disse kan fanges uten at man bevisst skaper visuelle arkiver og lydarkiver. Hun sier arkivarer kanskje anerkjenner og deltar i slik dokumentasjonsaktivitet. Men vi er ikke kommet til en felles forståelse av at slike aktiviteter er legitime og nødvendige som en alminnelig del av enhver institusjonsarkivars ansvarsfelt. Arkivarenes praksis er i hovedsak å fokusere på aktiviteter som skaper arkiver. Å dokumentere aktiviteter som vanligvis ikke skaper arkiver er ikke en integrert eller akseptert del av jobben. Samuels tar derfor til orde for at arkivarer, som ser sitt ansvar som å dokumentere en institusjon, som en integrert del av sine dokumentasjonsaktiviteter må sørge for å skape og sikre at arkiver skapes. Men arkivarene må ikke nødvendigvis gjøre det. Deres viktigste rolle er å skape bevissthet rundt dokumentasjonsproblemene og behovet for muntlig historie, foto-, video eller annen dokumentasjonsaktivitet. For å utføre dette, må arkivarene drive arkivforskning så de kan formulere en sammenhengende dokumentasjonsplan.

Verken Booms eller Samuels påpekning av system- og metodesvakheter for arkivbevaring har fått nok oppmerksomhet i fagmiljøet. Booms pekte på at myndighetsinstitusjoners arkiver overvurderes på bekostning av mer uformelle samfunnsinstitusjoner. Samuels påpekning, særlig av behovet for dokumentasjonsstrategier og sektordokumentasjonsplaner, går rett inn i problematikken rundt hvordan vi som arkivinstitusjoner kan fylle vårt oppdrag som samfunnsinstitusjoner. Fyller vi denne rollen godt om vi har et så ensidig fokus på det offentlige arkiver som så å si bevares uavhengig av kvalitativ verdi, mens privatarkivarbeidet drives med svært små ressurser og i høyden etter den enkelte institusjons innsamlingspolitikk? Det finnes ingen samlet strategi for å sikre beste mulig samfunnsdokumentasjon på forskjellige funksjoner i samfunnet uavhengig av forvaltningstilknytning, forvaltningsnivå og samfunnssektor.

Terry Cook mener Samuels dokumentasjonsstrategi passer best for privatarkivfeltet, og ikke så godt for offentlige arkiv. Men han sier den kan brukes som supplement til offentlige arkiv i en innsamlingsstrategi for å finne fram til relaterte privatarkivskapere hvis arkiv er aktuelle å samle inn. Han roser hennes ”institusjonelle funksjonsanalyse” som skal lede til en strategisk plan for å vurdere hver institusjons arkiv som hun beskriver i boka ”Varsity Letters: Documenting modern Colleges and Universities” fra 1992 og sier den kan anvendes på hvilke som helst institusjonsarkiv. Han hevder det viktige for Samuels er at analyse og planlegging må gå forut for innsamling og at hun gir oss en viktig retning for å håndtere de voluminøse arkivene til moderne organisasjoner og for å revitalisere arkivteorien (Cook 1997, s. 33).

I tillegg til å bestemme hvem som gjennom sine arkiver skal få bli inkludert i den felles hukommelsen, er det et faktum at kassasjon forandrer arkivene, slik at balansen forrykkes i forhold til arkivet slik det ble skapt av arkivskaperen. Bevaring og kassasjon handler derfor om å huske, men liksom mye om å bestemme hva som kan glemmes og hvem som ikke får sette spor etter seg. Det illustrerer at arkivaren utøver makt og at det må være åpenhet rundt arkivarenes valg av kriterier for bevaring og kassasjon. Dessuten er måten vi ordner og registrerer arkiver på viktig for hva som kan finnes fram i, f.eks. om her er dokumenter på minoritetsspråk. Et dokument er resultat av en prosess. Slik sett virker dokumentene i arkivet gjennom menneskene som har skapt dem, gjennom aktører som har behandlet dem, gjennom arkivarer som har samlet og arkivert dem og gjennom forskere som bruker dem for å konstruere fortida vår (Ketelaar 2001, s. 137). Selv om dokumentene har vært uforandret siden de ble skapt, kan innholdet og konteksten de er blitt satt sammen med gi ulik informasjon, alt etter hva man ser etter og hvilke spørsmål som stilles (Maliniemi 2 2010 s. 155).

Arkivene blir derfor aldri oppbrukt, og historia er aldri ferdigskrevet. Jean Paul Sartre sa at intet forandrer seg så ofte som fortida og at alle generasjoner skaper sitt eget historiske bilde. Dagens generasjoner kan ikke vite hvilke kilder som kan bli interessante i framtida. Nye generasjoner vil stille nye spørsmål, også til arkivmaterialet. Samuels påpekte dette i forhold til at man ikke forutså interessen for kvantitativ historie, sosial-, og kvinnehistorie. Kaisa Maliniemi har nylig påvist hvordan arkivmateriale på kvensk og samisk, som ikke var registrert og som hun nå har påvist i offentlige arkiver i Porsanger, kan vitne om en skriftspråkkultur og et flerkulturelt samfunn i full vigør (Maliniemi 2 2010). Både arkivansatte og forskere har her deltatt ubevisst i det som kan kalles ”institusjonalisert forglemmelse” av det kvenske og samiske.

Maliniemis undersøkelse viser at samene og kvenene ikke var så tause og usynlige som man forventet. De har vært aktivt med lokalt på fellesskapets forskjellige områder. Maliniemi sier:

Det er behov for å øke tilgang, bruk, synliggjøring og kontekstualisering av arkivdokumenter i arkivinstitusjoner (Maliniemi 1 2010, s. 257).

Man bør da være bevisst på minoritetenes deltakelse i disse funksjonene, påpeker forfatteren. Dette kan hjelpe arkiver til å bryte tausheten knyttet til minoriteter og marginale grupper. Med spesielle kunnskaper om minoriteter i arkiver, kan vi gjenopprette stemmer for folkegrupper som er blitt gjort stemmeløse.

Dette ene prosjektet har pekt på mange utfordringer og bør være nyttig for videre arbeid i arkivinstitusjonene med registrering av språk (som må inn som en kategori i registreringssystemet Asta), medvirkning fra minoriteter, videre undersøkelser av andre arkiv som kan inneholde hittil ukjent materiale på språk som samisk og kvensk, å vise fram nye funn i vår formidling osv. Denne undersøkelsen gir videre mulighet for sammenligning med dagens arkiver. Hva finnes av arkivmateriale om nyere minoritetsgrupper, hvilke språk finnes dokumentene på, og hvilke typer arkiver dreier det seg om?

3 Egen undersøkelse

3.1 Prosjektet Oslos multikulturelle arkiver og dokumentasjonsaktivitet

Oslo byarkivs prosjekt Oslos multikulturelle arkiver var et bevisst forsøk på å få et mer representativt samfunnsminne om nye minoriteter i Oslo. Målet med prosjektet var å sikre og gjøre tilgjengelig et visst antall arkiver fra innvandrergupper i byen. Oslo bys kulturelle mangfold ville dermed bli en del av byens hukommelse som ville bli brukt i vårt formidlingsarbeid. Prosjektet som varte fra 2004 til 2007 resulterte i tjueen arkiver, arkivbrokker og samlinger. Vi tok også opp intervjuer med fire sentrale personer i organisasjonene for å utfylle materialet som finnes i arkivene, nærmere bestemt med Cliff Moustache (Nordic Black Theatre), William Bright Taylor (Fremmedarbeiderforeningen), Mohammad Anwar Soofi (div. pakistanske foreninger) og Amani Olubango Buntu (Afrikan Youth in Norway - hvis arkiv ble kastet fra en kjellerbod av en vaktmester, jf. Samuels påpekning av behovet for annen dokumentasjon når arkivene er mangelfulle). I tillegg lagde vi heftet og utstillingen "Spor etter oss" i 2007, skrev flere artikler og holdt foredrag på kurs og konferanser. Prosjektet vakte stor interesse og fikk relativt bred medieomtale.

Oslo byarkivs bevaringspolitikk for privatarkiv er gjennom prosjektet blitt presisert til også å gjelde forenings-/organisasjonsarkiv i Oslo som kan gjenspeile det multikulturelle Oslo. Når det gjelder utvalgsbevaring i offentlige arkiv, så tok vi initiativ til og fikk gjennomslag for at hele årganger med sosialklientmapper skal bevares i Oslo. Det er slutt med å bevare dem født 1., 11. og 21. i måneden. Det ga en overrepresentasjon av nye minoriteter i samfunnsminnet som sosialklienter fordi mange innvandrere og flyktninger har fått tildelt fødselsdatoen 1.1. av myndighetene.

Vi har ønsket å følge opp de gode tilbakemeldingene vi har fått på prosjektet, bl.a. har vi ønsket å få fram en kvinnevinkel i større grad. Flere organisasjoner som organiserer kvinner driver kanskje mest med nettverksorganisering og sosiale aktiviteter.

Dokumentasjon om dem er først og fremst å finne på internett og sosiale medier. Det er viktig å intervju noen av disse kvinnene. Sammen med MiRA-senteret har Oslo byarkiv derfor etablert et prosjekt der vi har intervjuet ni sentrale kvinner i innvandrer miljøene. Både Oslos multikulturelle arkiver og Innvandrerkvinneres stemmer har fått offentlig støtte.

3.2 Innvandreretaten/Flyktning- og innvandreretaten og dokumentasjon om minoritetsorganisasjonene

Av offentlige arkiver er Innvandreretaten/Flyktning- og innvandreretaten, som ga støtte til innvandrerorganisasjoner, særlig aktuell å undersøke. Kommunen ga kultur støtte, mens staten ga støtte til innvandrerorganisasjoner fra 1975. Fra 1985 ble den statlige støtten fordelt fra kommunene. Fremmedarbeiderforeningen (FAF) ble holdt utenfor ordningen med tildeling av støtte til innvandrerforeninger via kommunene. FAF ble definert som en paraplyorganisasjon med karakter av å være en nasjonal forening, og søkte departementet direkte om driftstilskudd. En del landsforeninger, regionale organisasjoner og norske foreninger og kommuner fikk også tilskudd fra departementet til drift og tiltak rettet mot innvandrere. Det gjaldt også avdelinger av FAF i Bergen, Stavanger, Kristiansand og Trondheim. Fagdepartementet har myndighet til å gi forskerinnsyn, også i kommunalt arkivmateriale. Jeg søkte derfor Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet om innsyn i materiale i Innvandreretaten/Flyktning- og innvandreretatens arkiv i Oslo byarkiv og i Kommunal- og regionaldepartementets arkivmateriale om Fremmedarbeiderforeningen og har fått det.

Flyktning- og innvandreretaten holder en oversikt over organisasjoner som finnes i innvandrer miljøene. De forvalter støtteordninger som gir organisasjonene mulighet til å søke grunn- og aktivitetsstøtte. Grunnstøtten forutsetter at organisasjonen oppfyller visse kriterier som å sende inn opplysninger om organisasjonens formål, årsberetninger, generalforsamlingsprotokoll, revidert regnskap og medlemslister (som er grunnen til at materialet er klausulert) fordi medlemmer bosatt i Oslo danner grunnlag for hvilken grunnstøtte organisasjonen har rett på. Innvandrerkontorets/-etatens arkiv inneholder søknadsbehandling for en god del foreninger fra 1983 og framover.

Statsbudsjettets særlige tiltak for innvandrere, kap 504 for 1983 hadde f. eks. 10 mill. til kommunene som rammetilskudd på grunnlag av antall innvandrere og innpå 2 millioner kroner ble gitt som tilskudd til innvandrernes egenaktivitet og da spesielt til dekning av innvandrerorganisasjoners driftsutgifter.

I 1988 ble det f. eks i Oslo gitt 1,5 mill. kr i tilskudd til innvandrerorganisasjoner og 250 000 i kultur støtte. I 1993 var støtten til organisasjonene 2,7 mill. kr og i 2001 4,424 mill. kr. I 1984 opereres det med oversikt over ca. 150 innvandrerorganisasjoner. I 1993 var 258 innvandrerorganisasjoner registrert i Innvandreretaten. I 2005 var det litt over 350 organisasjoner registrert av Rådet for innvandrerorganisasjoner i Oslo. Rundt 300 hadde en konkret adresse. Bare 12 foreninger hadde en adresse utenfor Oslo. I 2010 var antallet

282. Det finnes i Innvandrerkontorets/-etatens arkiv også individuelle mapper, der alle er gitt fødselsdato 01.01., på noen av de tidlige nye innvandrerne som går tilbake til slutten av 1970-tallet.

3.3 Konkrete sammenlikninger av minoritetsdokumentasjon

Jeg vil sammenlikne konkret det som finnes i visse offentlige arkiver med enkelte av minoritetenes egne arkiv som vi har samlet inn i prosjektet Oslos multikulturelle arkiver og også ett arkiv i Opplandsarkivets prosjekt Arkivdokumentasjon av nyere innvandring til Oppland. Her er kun plass til gjennomgang av noen eksempler.

Hva dokumenterer henholdsvis de offentlige og de private arkivene? Hvem representeres og på hvilken måte? Hvilke stemmer kan man i de offentlige arkivene finne fra nye minoriteter? Hvilket perspektiv har myndighetene på minoritetene? Hva dokumenterer de private arkivene? Når vi ser materialet er mangelfullt, kan det være nødvendig å supplere arkivmateriale med annen dokumentasjon, som intervjuer?

3.3.1 FREMMEDARBEIDERFORENINGEN

Fremmedarbeiderforeningen (FAF) ble starta i november 1971 (i følge FAFs egen historikk fra 1978 og søknader sendt Kommunal- og arbeidsdepartementet). Første årsmøte ble holdt 7. mai 1972. FAF var eneste sammenslutning av fremmedarbeidere i Europa hvor utlendinger av forskjellige nasjonaliteter har gått sammen i en og samme organisasjon for å arbeide for felles interesser. Hensikten med foreningen var å skape en multinasjonal organisasjon som ville arbeide for utenlandske/innvandrede arbeidstakers interesser, og for at menneskerettighetene også skulle gjelde for dem. Andre interesseorganisasjoner fantes ikke. Mange nasjonale organisasjoner kom med, tretten fra starten. I det første styret satt personer fra enda flere nasjoner; Cuba, Filippinene, Pakistan, Bangladesh, India, Mauritius, Venezuela, Palestina, Spania, Jugoslavia, Chile, Tyrkia, Ghana, Iran og England var representert. Foreningens første formann var fra Cuba. I tillegg var det seks norske medlemmer som hadde tale- og forslagsrett, men ikke stemmerett.

De viktigste sakene var arbeid med oppholdstillatelser, familiegjening og boligspørsmål, samt kampen mot diskriminering i arbeidslivet, på boligmarkedet og i media. Foreningen engasjerte seg også aktivt i diskusjonen rundt innvandringsstoppenⁱⁱⁱ, innført i 1975, som de kalte for "ansvarsstoppen" på grunn av de mange unntaksregler i forbindelse med oljevirkosomheten i Nordsjøen. Det fantes intet serviceorgan for innvandrere, så mange kom til Fremmedarbeiderforeningen med forskjellige praktiske problemer. De hadde inntil førti slike henvendelser pr. dag. I 1973 organiserte de en egen 1.mai-demonstrasjon. Avisa "Fremmedarbeideren" kom ut fra 1974 med rundt ni nummer i året. Fremmedarbeiderforeningen ble i praksis oppløst rundt 1980, og splittet opp i flere organisasjoner, men hadde visse aktiviteter og var representert i forskjellige fora også noen år etter det.

Kommunal- og arbeidsdepartementets arkiv

I Kommunal- og arbeidsdepartementets arkiv i det nåværende Kommunal- og regionaldepartementet fins svært mye materiale om Fremmedarbeiderforeningen. Det er korrespondanse i forbindelse med tilskudd som søknader, budsjett, regnskap, årsberetninger og referat fra generalforsamlinger. Det er jevnlig kontaktmøter med departementet fra 1974 og møter med statsråden og om diverse problemer Fremmedarbeiderforeningen ville ta opp. Og det er annen korrespondanse om et sted å holde til. FAF får f. eks. økonomisk støtte fra KAD til drift, i 1975 et tilskudd på 110 000 kr og i 1976 200 000. I 1977 går beløpet ned til 117 000 kr til dekning av løpende utgifter. Her er også korrespondanse om konflikter i miljøet, om splittelser i nasjonale foreninger og i styret i FAF.

Arkivet i KAD inneholder materiale om FAF fra 1975, 4 år etter starten, og til den i praksis er nedlagt. Her er korrespondanse som viser splittelser og maktkamp om foreningen. Et opprop om å kjempe for enhet og bekjempe manipulering og juks i 1978, lange utskrifter av styremøterefater og problemnotat fra kontorpersonalet. Etter hvert krever staten mer og bedre dokumentasjon i forhold til bruk av bevilga midler, og det blir mye korrespondanse fram og tilbake. FAF mener de strengere kravene er for å ramme dem.

Her er mye materiale, mer enn om noen annen forening. I tillegg til mappene med korrespondanse om tilsagn om midler, er det for FAF en hel boks med to egne mapper i saksarkivet. Dette materialet gir et bilde også av FAF, motsetninger i FAF og statens holdning. Siden så lite materiale er bevart i det egne arkivet fra FAFs siste periode, er dette unikt materiale som ikke er bevart i like stor grad i privatarkivet som er avlevert. Privatarkivet dekker derimot startperioden.

Vi kan følge en konflikt mellom KAD og FAF som ser ut til å gå på om kontakten med myndighetene skal være via FAF eller den enkelte nasjonale gruppe (møte 4.6.75). Departementet anerkjenner FAF og de tilsluttede nasjonale foreninger i og med sitt praktiske samarbeid med og bevilgninger til FAF, men de sier de ikke kan gi dem foreningsmonopol. Departementet gir også uttrykk for at de ser FAF som demokratisk og at de samler mange nasjonsmiljøer.

KAD har et ønske om å forholde seg til én representativ organisasjon, ”en ansvarlig fellesnevner” kaller de det. De legger til rette for at det skal skje gjennom å gi støtte. Forskjellige omstendigheter gjør at dette ikke er tilfelle etter hvert. Da strammer KAD inn reglene og praktiseringen for støtte. Dette faller også sammen med foreningens engasjement på tvers av norsk offisiell utenrikspolitikk. I 1977 vedtok FAF en endring av formålsparagrafen om å støtte kampen i tredje verden mot kolonialisme og sionisme. Dette tillegget om sionisme oppfattet FAF ble brukt av KAD for å stoppe støtten til FAF.

Det var bevilga 3500,- kroner til hjelp etter Al Alzatar-massakren. FAF fant støtte for sitt syn i FN-resolusjonen fra 1975 om «eliminering av alle former for rasediskriminering» som slo fast at sionisme er en form for rasisme og rasediskriminering. Norge hadde stemt mot resolusjonen. Fremste forsvarer for FAFs tillegg til statuttene var den statsløse palestineren Elias Chammas. KAD meldte at FAF ikke kunne gjøre dette med bevilgede penger i møter med FAF 17.2. og 30.3.77. I et internt notat 3.5.77 tar KAD opp, i forbindelse med deres søknad om støtte, at det nye punktet om ”kamp mot sionismen” i FAFs statutter – samt i noen grad FAFs støtte på kr. 5 000 til Palestina-komiteen i 1976 er kommet sterkt i forgrunnen.

Departementets innsigelser skaper splittelse, men splittelsen var der kanskje allerede i forhold til hvor langt man skulle gå i politisk engasjement. Departementet peker på AKP-innflytelse. Selv om de skjønner synspunktene på Israels politikk deles av mange muslimer. Kanskje motsetningene i miljøet mellom og innen nasjonsgrupper og deres politiske orientering og ballast var vel så viktig. Her er også stort regnskapsrot. Og i praksis er FAF død som forening fra tidlig på 1980-tallet, bare deres radiostasjon eksisterer litt lenger.

Representantene for fremmedarbeiderne oppførte seg ikke slik myndighetene hadde en forventning om. De som sitter i organisasjonen ser på disse forventningene som utidig innblanding. Vi møter her myndighetenes blick på minoritetene, men også mangfoldige stemmer og et miljø som ikke er unisont slik myndighetene i starten hadde et håp om.

Privatarkiv: Fremmedarbeiderforeningen

Fremmedarbeiderforeningens arkivmateriale som er bevart stammer fra perioden 1972-76 og utgjør 0,4 hyllemeter. Det består av vedtekter, møterefater, korrespondanse, løpesedler, avisutklipp, kommentarer til offentlig politikk og noen eksemplarer av avisa ”Fremmedarbeideren”. Mesteparten av materialet er deponert av Aud Korbøl, som satt i styret, og inntil videre er det kun tilgjengelig etter avtale med henne. En mindre del av materialet er kommet som gave fra avdøde Henrik Kjærum, bl.a. en historikk skrevet av en arbeidsgruppe i 1978 og en avis fra Martin Musto. Begge var styremedlemmer i en periode. Flere utgaver av avisa «Fremmedarbeideren» er bevart på Utvandrer-museet på Hamar fordi Korbøl for en del år siden deponerte dem der^{iv}.

Oslo byarkiv har avtale med foreningens siste leder William Bright Taylor om å få overført ytterligere materiale fra foreningens siste år. Men mye materiale gikk tapt da foreningen mistet sitt kontor i Schultz gate 1. Dette er likevel et interessant arkiv fra en særegen forening. Det er egne stemmer fra de første nye innvandrerne som ble kalt fremmedarbeidere, som også er innbyrdes uenige. Vi finner hva de er opptatt av og gjorde, hva som ble diskutert. Det er også en helt særegen organisasjon i europeisk sammenheng.

Vi har også tatt opp intervjudokumentasjon med William Bright Taylor som var leder av FAF i dens siste periode.

3.3.2 GAMBISK FORENING

The Gambian Association i Oslo ble formelt etablert i 1972 av en gruppe gambiske sjømenn bosatt i Oslo. Foreningen hadde da allerede i ca. 6 år eksistert i mindre formaliserte former. I 2004 hadde foreningen ca. 800 medlemmer og ca. 300 støttemedlemmer. Foreningen har også avdelinger i Bergen, Stavanger og Tromsø. Foreningen driver mange forskjellige aktiviteter, formålet er å samle gambiere og fremme landets kultur og å bistå gambiere på forskjellige måter med å finne seg til rette i Norge. Videre legges det vekt på å fremme Gambia som turistmål. Hver sommer organiseres en gambisk kulturuke. Aktivitetene inkluderer tradisjonell gambisk tromming og dans, seminarer, kulturkvelder og idrettsaktiviteter. Gambiske musikere har vært i Norge for å opptre under kulturuka. I tillegg har bl.a. representanter fra den gambiske regjeringen, forfatteren Ebou Dibba, skuespilleren Louis Mahoney og Sulayman Nyang fra Howard University vært gjesteforelesere under seminarene. Den første kulturuka ble arrangert i 1986.

Foreningen har regelmessig samarbeid og utveksling med gambiske foreninger i Sverige, Danmark, England og Tyskland. Foreningen har også deltatt aktivt i utdannelsessektoren i Gambia og sponset byggingen av flere klasserom i Albreda i Niumi-distriktet. Den har i tillegg gitt bøker og annet materiale til Gambias Nasjonalbibliotek og andre institusjoner. Det planlegges også å opprette et stipendfond for å bistå med finansiering av utdanning for studenter.

Kommunal- og arbeidsdepartementets arkiv

I 1980 fikk Gambisk forening et driftstilskudd på i underkant av 7000 kr og 3000 kr til feiring av uavhengighetsdagen.

Innvandreretatens arkiv

Gambisk forening fikk for 1986 aktivitetsstøtte på 13.000, 15.000 til kulturuke og 11.260 i organisasjonsstøtte. Her er materiale om foreningens formål og planlagte aktiviteter^v. 1987 fikk de 10.000 til gambisk kulturuke, 4000 til nasjonaldagsfeiring og 2080 kr i driftsstøtte. 1989 fikk de avslag med begrunnelse at de hadde for få betalende medlemmer (de måtte ha minst 20 og hadde 15; 65 personer under 18 år betalte ikke kontingent). For 1990 fikk de avslag fordi de ikke hadde levert revidert regnskap og medlemslister. De skrev at deres aktivitet var ”å fremme og holde kulturen blant medlemmene og for å aktivisere våre barn til å kjenne gambisk kultur osv.” De søkte også om aktivitetsstøtte for 1990 til feiring av 25-årsjubileet for Gambia som selvstendig nasjon. De søker støtte til feiring for barna, men opplyser de alt har avholdt et seminar og kulturkveld for de voksne. De får avslag da de hadde levert søknaden etter fristen og de gjøres oppmerksom på neste frist. De søker på nytt om aktivitetsstøtte for 2. halvår til Gambisk kulturuke og julefest for barn og ungdom. De mottok en støtte på 10 000 kr til kulturuka.^{vi} Her er også

søknader for 1998 og 1999. Materialet om foreningen er relativt knapt, men det sier noe om formål og type aktiviteter den drev.

Privatarkiv: Gambisk forening

Gambisk forenings eget arkiv inneholder saksarkiv med korrespondanse fra 1985 og fram til og med 2002. Den eldste perioden i foreningens arkiv er gått tapt, ser det ut til. Arkivet inneholder korrespondanse med andre foreninger, enkeltpersoner, myndigheter her og i hjemlandet, avisklipp, regnskap, foto fra kultur- og idrettsarrangement og diverse trykksaker.

Her er materiale om landskampene mellom Gambia og Nes, tegnekonkurranse for barn, reaksjoner på rasistiske utspill - som Oslo politis narkotikasjef Truls Fyhns uttalelser om gambiere i VG i desember 1985. De besøkte gambiske fanger på Ullersmo landsfengsel i 1986 (klausulert materiale), i et hefte (under omtalt) takker en slik fange for at de sørget for at han fikk delta på Independence Day-feiring i regi av foreningen.

Her er brev fra deres lokalavdeling i Stavanger, en avis kalt Tumarankeh, Organ of the Gambia Solidarity Committees in Scandinavia 1986 og materiale om julefest, nasjonaldagsfeiring, månedlige fester med musikk og dans. Videre er her dokumentasjon av kontakten og kontrakter med artister i forbindelse med den gambiske kulturuka: program, pressemeldinger og -omtale (første gang i 1986), kunstutstilling, seminar om kvinner i Gambia og om innvandrerrrettigheter og plikter, forestilling med dans og tromming i Spikersuppa, konserter, kulturaftener, festival og fotballkampen Gambisk forening Oslos lag mot Stockholms lag.

Deres statutter og medlemsadresseliste er her, dagsorden for generalforsamling og regnskap, men formelle referat fra generalforsamlinger er ikke bevart. I 1991 arrangerte de et seminar om innvandrere og narkotika og en konsert mot narkotika. I trykt materiale finnes egne løpesedler, og heftet fra seminaret om "Immigrants and drugtrafficking and misuse in Scandinavia: what can be done?" utgitt i 1991.

De skrev f.eks. til Scanair og klagde på at deres fly tillot norske pakketurister å ta med spesialkonteinere for skulpturer ut fra landet, mens gambierne ikke fikk ta med seg spesiell mat fra hjemlandet i flyenes bagasjerom. Svaret de fikk i 1992 var at det var pga. lukt fra fisk (dårlig pakket - smittet over på annet) og olje - klassifisert som farlig å transportere. Dette er et eksempel på den type korrespondanse mellom private aktører som neppe vil finnes i noe offentlig arkiv.

I 1996 reagerte de på Statens helsetilsyns HIV-kampanje med advarsler mot sex med afrikanere som foreningen mente førte til stigmatisering av en folkegruppe. Flere organisasjoner gikk sammen, demonstrerte og krevde en beklagelse og helsedirektørens avgang.

I arkivet finnes foto fra kulturuka i 1995 med foto av underholdning, fest, fotball- og basketlag, seminar, styremedlemmer og fra kulturuka i 2001 med foto av barnefest, ungdomsfest, underholdning, dans i Spikersuppa, foredragsholdere om menneskerettigheter og omskjæring, gjester fra Stockholm.

Dette arkivet inneholder, selv om en del eldre materiale er gått tapt, unikt materiale som viser egne stemmer, deres sosiale og kulturelle aktivitet, hjelpearbeid til hjemlandet (skoler), promotering av hjemlandets kultur og som turistmål, reaksjoner på rasistiske holdninger i det norske samfunnet og hjelp til landsmenn som er fanger i norske fengsler. Aspekter som dette kommer i svært liten grad fram i det kommunale etatsarkivets behandling av noen få søknader fra foreningen.

3.3.3 PAKISTAN WORKERS WELFARE UNION

Pakistan Workers Welfare Union hadde som mål å hjelpe og veilede pakistanere i Norge og formidle informasjon om lovverket, rettigheter og plikter, å drive informasjon til og fra innvandrere i Norge. De ble etablert i 1971 og hadde 671 medlemmer i 1992.

Kommunal- og arbeidsdepartementets arkiv

Splittelse i det pakistanske miljøet førte til at to grupper en stund brukte foreningens navn PWWU, et motsetningsforhold skulle stamme fra Pakistan der 70% kom fra et jordbruksområde og de øvrige fra ulike steder. Disse stridighetene ble også merkbare i Fremmedarbeiderforeningen i forhold til hvem som hadde rett til å representere PWWU. En del av miljøet krevde derfor at støtten til FAF skulle stanses. Departementet kom med tilbud om hjelp til en voldgiftsordning i 1976 som førte til valg til pakistanske organisasjoner i Norge under oppsyn av generalkonsulen i 1977^{vii}.

Flyktning- og innvandreretatens arkiv

Pakistan Workers Welfare Union søkte aktivitetsstøtte, kulturstøtte og tilskudd i 1985, 1986 og 1987. Her er vedtekter, materiale rundt valget til styret og to referat fra møter med foreningen, det ene med Barnehagekontoret om pakistanske barn i Oslos barnehager om morsmålstrening og ferieopphold i hjemlandet i 1982 og om splittelse i foreningen 1986^{viii}. De søkte f.eks også medlems- og husleiestøtte tidlig på 2000-tallet, og leverte årsrapport, regnskap, medlemsliste. Her er også søknader om støtte til møter om f.eks kriminalitet, narkotikaproblemer, alderdom, tvangsekteskap, skolen^{ix}. Dette materialet gir et visst innblikk i organisasjonens interessefelt og feiringer.

Privatarkiv: Pakistan Workers Welfare Union

Privatarkivet Pakistan Workers Welfare Union utgjør 0,4 hyllemeter og inneholder korrespondanse 1974-1992^x: plakater, tale om kvinner i islam, korrespondanse om tilskudd 1981 kr 10 000, med Norske Meieriers salgssentral 1981 om ost produsert med løpe fra kalv

som man kunne få hos Smørspesialisten i Folketeaterpassasjen - for øvrig anbefalte de gammalost og pultost. Her er organisasjonens notat om fordømmer og realiteter om innvandrere. De hadde et møte med Deichmanske bibliotek (som med statlige midler startet å bygge opp en samling fremmedarbeiderlitteratur i 1975) om bøker på urdu - de svarer det er vansker med å importere i 1981. PWWU skriver så til pakistanske forhandlere og ber dem legge seg i selen den 8.9., disse svarer 29.9. (ordrebreve datert 3. juli, nådde dem 13.9., må ha blitt sendt med båt, ikke fly, og at ordren var sendt.) De oversendte så til Deichmanske bibliotek beskjed om at ordren var etterkommet og ga dem en oversikt over tidsskrift og aviser som var av interesse for pakistanere. Her er henvendelser fra studenter som skal se på temaet fremmedarbeidere og nordmenns fordømmer og holdninger. Her er en mappe om morsmålsundervisning i skolen og streik for dette den 15.12.1981 der 800 barn deltok^{xi}. Her er materiale om valg av styre i PWWU fra 1977/78 (under oppsyn av generalkonsulen) til 1980, og annen korrespondanse, f.eks i 1974 om rituell slakt av kyllinger - foreningen sto for dette til medlemmene på ikke-kommersiell basis i samarbeid med A/S NOR-PAKISTAN (2978 kyllinger). PWWU organiserte visning av pakistansk film i 1977 på Sentrum kino, også visning for kvinner og barn, med et innslag med informasjon om helsetilbud.

Privatarkivet inneholder også korrespondanse om innvandrernes sosiale, økonomiske og religiøse forhold 1977-1981. Her er materiale om skoleforhold (urdu, islam), arbeids-, boligforhold, arbeids- og oppholdstillatelse og familieforening (telefonkjeskap). Organisasjonen søkte om å leie bane for å spille landhockey til Oslo idrettskrets 25.10.1977. Her er korrespondanse med Kommunal- og arbeidsdepartementet, LO, NAF og Handelens arbeidsgiverforening om en fridag ved utgangen av fastemånedens Ramadan (som de to foregående år) - mot avspasering av overtid. Denne type korrespondanse i privatarkiv gir de beste pekere til hvor det kan finnes annet materiale og er i seg sjøl en grunn til å bevare privatarkiv. Her finnes plakater, bl.a. om kinoforestilling og IOGT losje Jinnah sitt program for 1981 (med flere muslimske medlemmer) er bevart. Videre er her korrespondanse med ambassade og konsulat 1978-1982 om problemer i forhold til hjemlandet for pakistanere med norsk statsborgerskap, osv. Her er foreningens korrespondanse med andre foreninger 1978-1980, enkelte avisklipp og tvistemål (advokathonorar) på 80-tallet^{xii}.

Vi finner en god del materiale om arbeidet med planene for den første moskeen i Norge, på Vaterland 1974-1981, om amnestisaken 1979-1982, foreningens statutter, stiftelsesmøte og notater ca. 1977-1982. En del av materialet er på urdu og engelsk^{xiii}.

Ikke minst finner vi også individuelle saker (klausulert) som gjelder arbeid med å hjelpe innvandrere med bolig- og visaproblemer særlig, men også om alt fra skolegang, visum, skilsmisse, avskjed fra jobb, oppsigelse av husleiekontrakt, skatt, frakt til hjemlandet av døde osv. Dette finnes jo kun i organisasjonens eget arkiv. Det kan gi et godt bilde av hva slags problemer den enkelte innvandreren med pakistansk bakgrunn hadde i perioden 1978-1992^{xiv}. Vi finner egne stemmer og et langt mer mangefasettert materiale som spenner over

en mye lengre tidsperiode i organisasjonens eget arkivmateriale enn i det offentlige arkivet.

Som et eksempel på at intervjudokumentasjon kan belyse et fenomen i et arkiv, kan nevnes at i intervjuet med Mohammad Anwar Soofi (som var aktiv i diverse pakistanske foreninger), så fortalte han om omstendighetene rundt IOGT-losje Jinnah:

Meijer: Jeg så i arkivet at dere har hatt en losje innenfor IOGT. Er det på initiativ av Pakistan Workers Welfare Union, eller er det ditt personlige initiativ?

Soofi: Det var en person som heter Sigurd Hagen. Han var advokat og hadde kontor i Storgata 3 i tredje etasje, den bygning hvor Spaceworld er. Han var medlem av Arbeiderpartiet. Han var også medlem av IOGT. Han presenterte oss for IOGT eller IOGT for oss. Det vi hadde felles var at vi jobbet mot narkotika og andre rusmidler. Han fant ut at de fleste muslimer tar avstand fra sånne ting. Han prøvde å lage en gruppe innenfor IOGT. Han har hjulpet mange pakistanere som laget en gruppe. Jeg ble invitert av dem. Da jeg var inne i dette, ble jeg aldri – nå er jeg offisielt medlem i IOGT. Det var jeg ikke da, men jeg fungerte som generalsekretær i den fløyen. Det var jeg som skrev brev og ordnet med møter og sånne ting.

Da begynte jeg å tenke at hvis vi har bestemt oss for å være i Norge, er det best å bli kjent med norsk befolkning som tenker på samme måte som vi tenker. Det er en god mulighet til å gli inn i det norske samfunn. Det kan vi introdusere til våre barn og deres barn. Jeg var imponert da jeg spurte eldre folk i IOGT som sa at de aldri hadde smakt alkohol. Det var imponerende, at folk i Norge hvor det er fritt, frivillig ikke ville bruke alkohol. Derfor jobbet jeg for at folk skulle bli kjent med IOGT og bli med inn. Men etter hvert kom pakistanere inn i dagligvarebransjen, hvor det var nødvendig å selge alkohol. Og mange pakistanere eier restauranter hvor det serveres alkohol. Derfor finnes det ikke mange som kan bli medlem i IOGT. For å være medlem i IOGT kan du ikke lage, selge, drikke alkohol. Det er veldig strengt. Det er samme beskjed som vi får fra Koranen.

Etter hvert begynte jeg også med dagligvare på Kampen og da kunne jeg ikke være aktiv lenger i IOGT. Nå har jeg blitt aktiv, men folk flest jobber i restauranter, eier restauranter og jobber i dagligvare. De tjener gode penger på det. Derfor er det et dilemma. Det er ikke et aspekt som jeg er glad for; det gjør meg trist at pakistanere gjør det samme. De gjør ikke det de skulle gjøre. For eksempel tippebransjen og pengespill, det passer ikke for muslimer. Narkotika og alkohol passer ikke pakistanere og muslimer. Det er tragisk at i en periode var pakistanere kjent som narkotikaselgere. Det er triste aspekter av den pakistanske befolknings evne til å arbeide.

Men på den andre siden var problemet at etter hvert som pakistanere begynte å bli eldre, kunne de ikke lenger ta så hardt arbeid som før. Nå måtte de finne noe lettere arbeid. I norske bedrifter er det en uskreven tradisjon at de får lettere oppgaver når de blir eldre. Men for oss var det ingen lettere oppgaver i bedriften, så vi måtte jobbe hardt. Kroppen

min tålte det ikke, så den eneste utvei var å begynne med selvstendig næring. Og det letteste var dagligvarebransjen. Og når du er i matvarebransjen, må du selge alkohol. Hvis du ikke har melk, brød og pils er det ikke dagligvarebutikk. Du kan selge hundre tusen varer, men du må ha melk, brød og pils hvis du skal tjene penger. (...) ^{xv}

3.3.4 BAZM-E-AHBAB-E PAKISTAN, NORWAY

Bazm-e-Ahbab-e Pakistan, Norway er en forening som har vært opptatt av kulturelt arbeid. Dette er ikke en vanlig forening basert på medlemskap og offentlige midler, den har svært få medlemmer. Muhammad Anwar Soofi og 4 - 7 venner finansierer foreningsvirksomheten. Her finnes derfor ikke noe kommunalt materiale om foreningen.

Privatarkiv: Bazm-e-Ahbab-e Pakistan, Norway (Society of the Pakistan friends in Norway / Venners samling for pakistanere i Norge)

Arkivet utgjør 0,4 hyllemeter og inneholder korrespondanse og notater om arrangementer av religiøs og kulturell art. Her finner man eksempelvis på forskjellige år: I 1992 skolepolitisk konferanse 7.12. ^{xvi} I 1993 litteraturmøte om Mohammad Iqbal, the poet of the East, feiring av uavhengighetsdagen og tale. I 1994 nasjonaldagsfeiring, invitasjoner, avtaler om samtale med norske politikere for pakistansk journalist i Norge. I 1995 feiring av 50 år siden frigjøringen av Norge, feiring av Pakistans nasjonaldag, 17. mai, møteplakater - mange fine plakater om møter, sammenkomster og taler ^{xvii}. I 1996 møter om Iqbal, om valget i 1997, Kashmir, innledninger, taler, invitasjonslister, regnskap, 1995/96 oversettelse for Kharian Welfare Society, feiring av Norges grunnlovsdag, politisk møte. I 1997 50-årsfeiring av Pakistans dannelse, diverse møter og konferanser, valg møte, Iqbals fødselsdag, møte med Justiskomiteén i Stortinget 1998. I 1998 søkte de for første gang om støtte til aktiviteter (fikk nei) - politisk møte, fest for barn og for familier, aktivitetsplan for 1998: politisk møte med justisministeren, Pakistans dag, Allama Iqbals minnedag, 17. mai-feiring, politisk møte, minnedag for martyrer i Kashmir, Pakistans frigjøringsdag, minnedag for martyrer i Bahawalpur, forsvarsdag/Jinnahs minne, Kashmirdag, Iqbals fødselsdag, M. Salahuddins minne, Jinnahs fødselsdag, deltakelse på konferanser og andres møter ^{xviii}. Her er også individuelle saker – om opphold, skole, arbeid (klausulert). ^{xix} Det meste materialet er på urdu, noe på engelsk og norsk. Materialet er unikt og forteller særlig om kulturelle tradisjoner i miljøet.

3.3.5 MOHAMMAD ANWAR SOOFI

Muhammad Anwar Soofi kom til Norge på begynnelsen av 70-tallet. Med en master i økonomi fra Universitet i Punjab havnet han bak kjøttpakkedisken i et norsk firma. Det ga ham arbeids- og oppholdstillatelse. I likhet med mange andre fremmedarbeidere var han overkvalifisert for den jobben han utførte. Han gikk tidlig inn i organisasjonen Pakistan Norwegian Welfare Organisation, og på grunn av sine ferdigheter i både engelsk og urdu fikk han oppgaven som generalsekretær. Noen få år senere ble han valgt som styreleder for Pakistan Workers Welfare Union. Som de fleste fremmedarbeidere hadde

han også opprinnelig et ønske om å vende tilbake til hjemlandet, men innså snart at det kanskje ikke var mulig.

Samtidig som skolene begynte å ansette folk som kunne undervise pakistanske barn i urdu og fungere som støttelærere i klassene, så Soofi behovet for bøker for undervisning og litteratur på urdu. I 1981 tok han kontakt med diverse bokhandler i Pakistan for import av bøker. Ikke lenge etter fanget han også opp interessen for tidsskrifter og blader i den pakistanske gruppa i Norge. Han lyktes etter hvert i å etablere et nettverk slik at han kunne importere bøker og tidsskrifter fra Pakistan. Han jobbet som morsmåslærer fra 1982 og underviste ved bl.a. Bolteløkka, Majorstua, Lakkegata og Rosenholm skoler. Blant dokumentene finner vi oversettelse av norske barnesanger til urdu, hvor han har understreket vanskelige ord for å finne deres mening. Og vi finner dokumenter som viser hva han lærte elevene om Pakistan; Detaljerte kart over landet, med historiske opplysninger er bare noen av de papirene som finnes i arkivboksene. Soofi drev Kampen kolonial fra 1981. Han var også ansatt i Oslo sporveier.

Som privatperson og selvstendig næringsdrivende vil materiale om Soofi, som for andre privatpersoner, finnes svært spredt i forskjellige offentlige arkiv.

Privatarkiv: Soofi, Mohammad Anwar

I arkivmaterialet etter Soofi på 2,8 hyllemeter finner vi personlige papirer, materiale fra bokhandlevirksomhet og kolonialdrift, fra deltakelse i forskjellige organisasjoner og aviser, avisklipp og blader på urdu og norsk. Her er f.eks. bevart fakturaer (som kunne vært kassert) som viser lister over hva de enkelte kunder, som skoler og bibliotek i hele landet, har bestilt av bøker på urdu^{xx}.

Her er hans samling av aviser og blader utgitt av pakistanere i Norge fra slutten av 1970-tallet til utpå 90-tallet (disse har vi gitt sammendrag av innholdet i på norsk), plakater for forskjellige foreninger og sammenkomster og her er reklame for forretningsvirksomheten (kolonial med mer). Det er et unikt materiale som viser Soofis pionervirksomhet, hva en innvandrer personlig og som del av et miljø var opptatt av og hadde å stri med i forbindelse med forskjellig virksomhet i et nytt land.

Intervjudokumentasjon er også tatt opp med Mohammad Anwar Soofi.

3.3.6 MiRA-SENTERET

MiRA Ressurssenter for innvandrere- og flyktningkvinner er partipolitisk uavhengig og har ingen tilknytning til noen religiøse grupper. Senteret er en interesseorganisasjon for kvinner med bakgrunn eller tilknytning til andre land enn Norge, spesielt fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa. Det er et kompetanse- og ressurscenter i innvandrerkvinnespørsmål og arbeider for å styrke rettssikkerhet og selvorganisering blant innvandrerkvinner og for reell likestilling i det norske samfunnet. Gjennom

rådgivning, informasjons- og kursvirksomhet skal senteret medvirke til økt kunnskap om og forståelse i det norske samfunn for innvandrerkvinneres situasjon og rolle i det nye landet og fremme innvandrer- og flyktningkvinnkultur og kvinnefelleskap.

Flyktning- og innvandreretatens arkiv

Flyktning- og innvandreretatens arkiv inneholder MiRA-senterets søknad om støtte 1994-1996 til konferanse, seminar, aktivitets- og prosjektstøtte, årsrapport og regnskap^{xxi}. MiRA-senterets søknader 1997-2001 med aktiviteter, rapporter, regnskap og vedtekter og styresammensetning^{xxii} er også her.

Privatarkiv: MiRA-senteret

Arkivet utgjør 2 hyllemeter og inneholder egenpubliserte tidsskrifter, temahefter, rapporter og bøker samt videogrammer og diverse informasjonstrykksaker og plakater. Oslo byarkiv har avtale om også å få deres saksarkiv etter hvert.

Arkivet inneholder også enestående klipp- og fotoalbum om Ruth Reese (1921-1990), The Black Rose, den klassisk utdannede spirituals-/bluessangeren som var den første etablerte svarte artisten i Norge. Samlingen består av 14 klipp- og fotoalbum. Reese arbeidet for å spre kunnskap om svartes situasjon og kjempet for rettferd og frihet. Hun var en stor inspirator for de "nye" innvandrerne som kom til landet på 1970- og 80-tallet. Hun var med på å danne forløperen til MiRA-senteret, Foreign Women's Group, og hun samarbeidet med bl.a. Cliff Moustache i kunstnergruppa Artists for Liberation. De hadde flere teateroppsettinger. Reese døde på scenen på Slurpen da hun mottok æresmedlemskap i SOS rasisme i 1990 for sin kamp mot rasisme og apartheid^{xxiii}. Arkivet etter MiRA-senteret er svært interessant og spesielt i og med at det inneholder så mye materiale om Ruth Reese. Arkivet fra senterets egen virksomhet vil også bli fyldigere da vi har avtale om å få senterets egen korrespondanse.

Vi har for øvrig også noe materiale etter Ruth Reese mottatt fra sangeren Kristin Asbjørnsen, som var elev hos henne. Det inneholder noen av hennes egenkomposisjoner, noter etter Ruth Reese og kassetten Motherless Child.

3.3.7 DOKUMENTASJONSAKTIVITET om minoritetskvinner i organisasjonslivet

Vi har også sammen med MiRA-senteret foretatt noen intervjuer om organisasjonsvirksomhet blant innvandrerkvinner, disse er del av arkivet Mangfoldige stemmer, intervjudokumentasjon. Kvinnene er tillitsvalgte i Somalisk kvinneforening, Den eritreiske kvinneunionen, Nettverk for iransk kvinnebevegelse, Tamilsk kvinneforening, Grorud venners nettverk / Pakistansk familienettverk, Filippinsk ressurscenter, PAWA (Pan African Women's Association), Minhaj kvinneforum (muslimsk menighet) og MiRA-senteret. Dette materialet utfyller bildet av organisasjonsvirksomheten blant mye minoriteter i Oslo. Materialet forteller både om organisert virksomhet blant kvinner, aktiviteter i miljøet og personlige historier^{xxiv}. Dette

er en type dokumentasjonsaktivitet i tråd med Helen Samuels tanker om å skape dokumentasjon som ikke ellers ville finne veien til en arkivinstitusjon.

3.3.8 NORDIC BLACK THEATRE

Initiativtakere til stiftelsen Nordic Black Theatre var Cliff Moustache og Jarl Solberg, som ble henholdsvis kunstnerisk leder og daglig leder. Teatret holdt til i Parkteatret gamle kino på Grünerløkka fra 1992 fram til mars 2002, deretter på kulturbåten Innvik som lå ved Langkaia i Bjørvika. I 2011 flyttet de til Cafétéatret i Hollendergata 8. Stiftelsen Nordic Black Theatre skal gjennom profesjonell teatervirksomhet styrke det kulturelle samarbeidet mellom kunstnere på tvers av landegrensene og være et forum for alternativt drama, danseteater og dramametodologi med særlig vekt på nord/sør. Virksomheten skal særlig være rettet mot tredje verden- og innvandrerkunstnere i Norden for å stimulere, ivareta og utvikle deres kunstneriske arbeid. Teatret skal arbeide for å gi et positivt sjølbilde til andre-generasjons-innvandrere. Det skal være en kunnskapsbase for å berike drama-, dans- og teaterarbeid i Norden.

Nordic Black Theatre har drevet sitt arbeid med transkulturelt og globalt perspektiv i 19 år. I politiske festtaler er de stadig blitt trukket fram som et eksempel på viktigheten av kulturelt mangfold. Allikevel har økonomien vært skral. Stiftelsen har måttet kjempe hardt for å overleve økonomisk og har flere ganger vært truet av nedlegging. Nordic Black Theatre har en stab på ca. tolv ansatte, flere i ulike engasjementer og et ensemble som består av et nettverk med seksti til åtti kunstnere som arbeider med Nordic Black Theatre på prosjektbasis. Om lag halve ensemblet har arbeidet i flere prosjekter og følger regelmessig workshops og andre tilbud. Teatret har presentert mange egenproduksjoner, skoleproduksjoner, gjestespill etc.

Nordic Black Express, som er en videreutvikling av Nordic Black Theatres teaterskole, ble etablert i 2002 og sikres drift av Norsk kulturråd. Teaterskolen er et utviklingsprosjekt i scenekunst for teaterinteresserte med beina i flere kulturer i alderen 18 – 25 år. De prioriterer å arbeide med ikke-vestlig dramatik og vil forske på om det går an å utvikle et transkulturelt scenespråk.

Nordic Black Theatre har fått og får støtte av Norsk kulturfond, Oslo kommune, Norsk musikkråd og Handlingsprogrammet Oslo indre øst i en periode. Dette må finnes nedfelt i de respektive arkivene, men dette materialet er ikke oppsøkt og undersøkt. Dette vil likevel ha form av søknader om støtte og rapporter om aktivitetene.

Privatarkiv: Nordic Black Theatre

Privatarkivet som er avlevert er på 6 hyllemeter fra 1990-2000 og inneholder også klippmateriale om Artists for Liberation, en kunstnergruppe med bl.a. Ruth Reese og Cliff Moustache. Her er institusjonens korrespondanse, saksarkiv, fotomateriale og dokumentasjon av forestillinger, programmer, manus og klippalbum. Et års

korrespondanse som var lagret på deres PC er gått tapt. Planen er å få i stand jevnlig lagring av deres e-post-korrespondanse til en server i Oslo byarkiv. Dette er et unikt og rikholdig arkiv som forteller om en mangfoldig virksomhet og et transkulturelt kreativt miljø.

Intervjudokumentasjon er også gjennomført med Cliff Moustache, den kunstneriske lederen av Nordic Black Theatre.

3.3.9 FRAUENTREFF

Frauentreff ble etablert av tyske kvinner som kom hit på 1960- og 70-tallet etter å ha giftet seg med norske menn som studerte i Tyskland. De trengte et sosialt og kulturelt forum for å ta opp sine praktiske behov her i landet. Foreningen ble opprettet i oktober 1981 i Goethe-instituttets lokaler på Uranienborg. Om Frauentreff finnes muligens noen få enkeltbrev i offentlige arkiver.

Privatarkiv: Frauentreff

Arkivet er på 0,3 hyllemeter og dokumenterer prosessen rundt opprettelsen. Mange kontakter ble knyttet i forbindelse med etableringen av Den tyske skolen i Oslo i april 1980 (foreldreinitiativ).

Fra en uformell organisasjon utviklet Frauentreff seg til en kvinneorganisasjon som tok initiativ både til selvhjelp innenfor organisasjonen og til møter med foredrag om emner som lå kvinnene på hjertet. Til disse møtene hentet de fagfolk fra Norge og Tyskland som foredragsholdere. Noen temaer de tok opp var integrasjon, identitet, tospråklighet, kulturforskjeller Norge - Tyskland og kulturhistorie. Praktisk erfaringsutveksling om matoppskrifter var med, men også om pensjons- og andre trygderettigheter (en norsk-tysk sosialavtale kom først i stand i begynnelsen av 90-årene). I noen situasjoner var organisasjonen aktiv part ved uttalelser og initiativer.

I 1990-årene konsentrerte interessen seg for øvrig også om gjenforeningsprosessen i hjemlandet, samtidig med at kvinnene fulgte med i utviklingen i Norge. Engasjementet i løpet av 25 år er dokumentert i organisasjonens medlemsblad Treffpunkt (på tysk) som tjente som informasjonsskilde for og bindeledd mellom medlemmene. Det ble i alt utgitt 42 utgaver av medlemsbladet. Bladet ble nedlagt i februar 2005. Arkivmaterialet inneholder korrespondanse, referater og medlemsavisen. Det er unikt og viser en gruppe kjærlighetsinnvandreres aktiviteter, problemer og erfaringsutveksling i et nytt land.

3.3.10 EN MUF'ERS ARKIV i Opplandsarkivet, Maihaugen på Lillehammer

Nasih Raof Ahmed er kurder født i 1972 i Sulaymaniyah i Irak, bosatt på Fåberg. Han driver Sentrum bilpleie i Lillehammer. Ahmed var en såkalt MUF'er. En MUF-tillatelse er en ett-årig tidsbegrenset oppholdstillatelse uten rett til familiegjenforening. Han kom til

Norge i 1999 og søkte asyl den 8. juni. Ahmed fikk avgjørelsen om å få lov å bli i Norge etter 10 år og to måneder. Om Ahmed vil det finnes spredt korrespondanse i flere offentlige arkiver.

Privatarkiv: Ahmed, Nasih Raof

Arkivet viser at Ahmed etter hvert bosatte seg på Ringeby hvor han fikk sin første jobb. I 2004 flyttet han til Lillehammer, hvor han startet eget firma, Sentrum bilpleie. Ahmed hadde mange planer, men de ble stanset av at alt var så usikkert. Signalene sprikte. Åra gikk uten at Ahmed visste om han fikk bli eller ikke. I noen perioder fikk han innvilget arbeidstillatelse, i andre ikke. Alltid inneholdt dokumentene ordet: midlertidig. Usikkerheten var vanskelig å takle.

Tillatelser, avslag, klager, svar på klage, i runde etter runde. MUFernes sak ble politikk, og hoder måtte rulle. Ahmed ble en kjent mann – Aftenpostens A-magasin skrev 29. august 2008: «Asyl-skandalens kasteball. Nasih Raof Ahmed har bygd opp et lønnsomt bilvaskeri, Etter ni år risikerer han utvisning sammen med 125 andre kurdere.» Enda en gang sto han i fare for å bli kastet ut – etter ni år i Norge.

Men lillehamringene ville beholde sin kjære bilvasker i byen. Hundrevis skrev under i boka som Ahmed hadde på kontoret sitt. I september 2009 fikk han endelig svaret hele byen hadde ventet på, og Ahmed takket for støtten, selv om det altså skulle gå over ti år før han ikke lenger var en midlertidig lillehamring (fra Digital fortelling «Kasteballen som endelig fikk lande»).

I arkivet som er avlevert til Opplandsarkivet finner vi personlige dokumenter: ID-kort fra Norge, arbeidskontrakt som hotellmedarbeider 2002-03, attest fra Ringeby kommune om at han har vært i ordinært arbeid 2004 og er integreringsvillig. Her er korrespondanse med UDI om avslag på midlertidig arbeidstillatelse, innvilgelse, klage på avslag om asyl med mer. Videre finnes her søknad om flytting og svar fra UDI om flytting til Tranberg statlige mottak (fra Rønningåsen på Namsos), bostedsattest fra 10.5.2000 fra folkeregisteret datert 27.8.2001, bosettingsvedtak fra Ringeby kommune 2000. Her er Ahmeds klage til norske myndigheter på avslag om asyl og redegjørelse for irakiske kurdere situasjon. Hans bror ble drept på gata i Sulaymaniyah 13.2.1996 kl 13, en fetter på 17 år ble drept foran sitt hus 27.1.2002 (medlem av sosialistpartiet). Vedlagt er også informasjonsmateriell om sosialistpartiet og dets problemer. Videre finnes firmaregnskap for Sentrum Bilpleie Lillehammer, hans ordliste skrevet for hånd med ord på norsk og med kurdisk oversettelse (martyr, smed, smie, slott, profet, sverd, kriminell, kriminalitet) og avisoppslag om feiring av kurdisk nyttår 24. mars 2000 i avisa Oppland. Her er oppropet ”Gi MUF’erne opphold” med tilslutning fra 65 organisasjoner og Ahmeds minnebok (49 sider, ca. 250 støtteerklæringer) og støtteopprop fra Lillehammer og Ringeby (kort og hilsener fra støttespillere), fra kirken, fra politikere. Her er foto, materiale om MUF’ere på NRK og avisklipp om saken hans og et intervju tatt opp 9.7.2009. Her er takkebrev til alle som har støttet ham gjennom 10 år så han fikk opphold.

Mye av dette materialet vil finnes spredt i de offentlige arkivene. Men her er det samla slik det har bygd seg opp for ett menneske i situasjonen som MUF'er i over 10 år i Norge.

Det er dessuten unikt materiale fra støttevirksomheten i form av en ad hoc-organisasjon, som det er vanskelig å sikre dokumentasjon fra, og Ahmeds minnebok og korrespondanse med støttespillere.

4 Om innholdet i de offentlige og i de private arkivene

4.1. *Offentlige arkivers hovedperspektiv: majoritetens blick på minoriteten*

Jeg hevdet i forbindelse med oppstarten av prosjektet Oslos multikulturelle arkiver at det vi da hadde i Oslo byarkiv viste nokså ensidig myndighetenes møte med innvandrerbefolkningen, det være seg i form av mapper i etatsarkivet til Flyktning- og innvandreretaten og helse-, skole- eller sosialhjelpsmateriale. Min hypotese var derfor at de offentlige arkivene ga uttrykk for myndighetenes syn og at blikket kom ovenfra i den grad minoritetsbefolkningen omtales. I deres egne arkiv antok jeg at vi ville finne disse menneskenes egne blick og stemmer.

Var de offentlige arkivene et ensidig uttrykk for myndighetenes blick? Gjennomgangen av Flyktning- og innvandreretatens arkiv om organisasjonene som har søkt støtte bekrefter for så vidt denne påstanden, men nyanseres til dels gjennom at dette arkivet har litt materiale om svært mange organisasjoner. Kommunal- og arbeidsdepartementets materiale gir departementets perspektiv først og fremst. Det er særlig stridsspørsmål som fort kommer i fokus – om det er mellom myndighetene og organisasjonene eller om det er innad i miljøet. Men her fins også materiale fra Fremmedarbeiderforeningen som ikke er bevart andre steder pga. at arkivet ikke ble tatt vare på systematisk.

Det offentliges arkiver er likevel satt sammen ut fra den offentlige virksomhetens egne mål. Det er kommunens og statens behov for dokumentasjon av hva pengene bevilges til som bestemmer innholdet. Det er materiale på et overordna nivå, ikke organisasjonenes egen korrespondanse, møterefater mm. I materialet jeg sammenlikner her arter det seg slik at Flyktning- og innvandreretaten holder en oversikt over organisasjoner som finnes i innvandrermiljøene. De forvalter støtteordninger som gir organisasjonene mulighet til å søke grunn- og aktivitetsstøtte. Grunnstøtten forutsetter at organisasjonen oppfyller visse kriterier som å sende inn opplysninger om organisasjonens formål, årsberetninger, generalforsamlingsprotokoll, revidert regnskap og medlemslister (som er grunnen til at materialet er klausulert) fordi medlemmer bosatt i Oslo danner grunnlag for hvilken grunnstøtte organisasjonen har rett på. Alt dette er nyttig informasjon, selv om det også kan bli en del detaljkorrespondanse rundt utsettelse, kriterier for støtten mm. Vi finner av og til fylldige årsberetninger fra organisasjonene som sier mye om aktiviteten, i andre tilfelle svært knappe årsberetninger. Men mange aspekter ved politiske, sosiale og

kulturelle aktiviteter kommer i svært liten grad fram i det kommunale etatsarkivets eller departementets behandling av søknader.

Departementet er kontaktpunkt ved strid mellom grupper og har maktmidler til å gripe inn, noe som også etterspørres enkelte ganger. Når det gjelder søknadene om aktivitetsstøtte finner vi av og til mer detaljert informasjon om bakgrunnen for ønsket om å etablere en aktivitet eller avholde bestemte møter. Og vi finner hvilke aktiviteter som fikk avslag. Det er jo bare en brøkdel av søknadene som innvilges.

Det mest interessante med Flyktning- og innvandreretatens arkiv er at det inneholder oversikter over alle registrerte aktuelle foreninger og at deres administrasjon av søknadene viser et mangfold av foreninger og hvilke av disse som søkte støtte og fikk det, samt hvilke aktiviteter etaten ga støtte og hvilke den ga avslag. Slik sett har etatens politikk for søknadsbehandling iallfall til dels lagt grunnlag for hvilke organisasjoner som har kunnet få et mer solid økonomisk fundament. Dette gjelder først og fremst aktivitetsstøtten, grunnstøtten baserer seg utelukkende på godkjent medlemstall. Dette systemet gjelder jo også tradisjonelle organisasjoner i Norge. Vårt system for støtteordninger for organisasjoner har naturlig nok bidratt til at innvandremiljøer har organisert seg i det vi kan oppfatte som tradisjonelle norske organisasjoner med rutiner som følger derav. Men det finnes unntak som ikke er basert på medlemskap, men er av typen ressurscenter, som MiRA-senteret. Her er aktivitetsstøtten det aller viktigste. Flere tradisjonelt norske miljøer som retter arbeid mot flerkulturelle miljøer får også tildelt slik støtte - som Kirkens bymisjon, enkeltmenigheter, enkelte skoler.

Slik sett er de offentlige arkivene fortellinger om makt og avmakt slik Kaisa Maliniemi oppsummerte. Det gjorde at hun måtte lese dokumentene ”mot hårene” i Laura Stolors terminologi. Majoritet og minoritet er et viktig perspektiv – vi får som hovedperspektiv majoritetens blikk på minoriteten og dens forventninger til og vurderinger av minoriteten. Vi vet ikke om minoritetene ville ha organisert seg formelt i like stor grad uten myndighetenes system for støtteordninger. Eller om dette ville kommet seinere som følge av integrering. Minoriteten oppfyller på et vis majoritetens ønske om å danne et organisert samfunn som storsamfunnet kan forholde seg til.

4.2. Mangefasettete og til dels mangelfulle privatarkiv, men med egne blikk og stemmer

Hva finner vi i organisasjonenes og privatpersonenes egne arkiver? Ser vi mer spor av «direkte stemmer» slik hypotesen min var? Vi kan finne den samlede egne korrespondanse, rapporter, plakater, blader, møtereferat, bilder og avisclipp. Vi finner egne stemmer og oftest et langt mer mangefasettert materiale som spenner over en mye lengre tidsperiode i organisasjonens eget arkivmateriale enn i det offentlige arkivet. Et kjennetegn for privatarkivene fra innvandrerorganisasjonene er også at her er en del materiale på eget språk, som urdu, når det er det felles morsmålet, og på engelsk eller tysk i våre eksempler.

Ayesha Iqbal Khan sier det slik om de privatarkivene fra pakistansk miljø som er samlet inn i Oslo byarkiv:

Dette materialet gir et unikt innblikk i historien. Hvem var disse nye fremmedarbeiderne, som de da ble kalt, i Norge? Hvilke verdier og holdninger hadde de med seg? Hvordan var deres møte med Norge? Slike spørsmål kan belyses ved det som er det unike med disse dokumentene; de gir oss svaret fra disse menneskenes egne perspektiver. Et fremmed land med fremmed kultur, så fjernt fra deres egen, var allikevel mulighetenes land. Samtidig belyser dette et annet aspekt: Norge var mulighetenes land, men ikke deres land. De fleste av fremmedarbeiderne dro fra eget hjemland på jakt etter en bedre fremtid, men aldri for å flytte for godt. Tilbake til hjemlandet skulle de! Dette er noe som er sterkt representert i deres tanker og holdninger, og det er noe som selvfølgelig også dokumentene bærer preg av. (Khan 2007).

Vi får altså møte deres egne tanker om sin status. Videre kan vi følge det mentalitetsskiftet som foregår ettersom tida går. Tankegangen endrer seg gradvis etter at barna meldte sin ankomst. Fremmedarbeiderne blir førstegenerasjonsinnvandrere, og de ser seg nødt til å bo her lengre enn først planlagt. En del valgte å sende barna sine på prestisjetunge skoler i Pakistan så de ble mer bevisst på sin pakistanske identitet, å lære sitt morsmål, kjenne sin kultur. For de fleste ble likevel valget å integrere seg i Norge ved å søke å beholde sin identitet, uten å måtte sende barna sine fra seg. Da ville de jo, når de kom tilbake til Norge etter skolegangen, som foreldrene, måtte oppleve å føle seg fremmede i et land hele livet. Det var bedre å vokse opp her uten å gi avkall på sine røtter. Morsmålsundervisning ble derfor et viktig tiltak som trer tydelig fram i arkivene til de pakistanske organisasjonene. Religion er en veldig viktig del av den pakistanske identiteten, og følgelig ble også behovet for moskeer stort og viktig å arbeide for. Skolene med minoritetsbarn begynte å søke etter litteratur for undervisning. Også den første generasjonen ville være oppdatert om forholdene i hjemlandet og søkte etter bøker og tidsskrifter. Soofis arkiv viser at han startet import av bøker på urdu til Norge i 1981, og snart etter tidsskrifter og blader. Han forsynte skoler flere steder i landet og Deichmanske bibliotek. Organisasjonene startet også markeringer som feiring av nasjonaldag, grunnlovsdag og religiøse høytider for å styrke samholdet og nå den oppvoksende slekt.

Arkivene viser samarbeid og positive tiltak. De berører saker miljøene fremdeles er opptatt av. De viser også at mye av virksomheten gjelder bistand til oversettelse og attestasjon av dokumenter og juridisk hjelp og veiledning i utfylling av skjemaer i forbindelse med familiegjennforening og hjelp med å skrive søknader til Boligsjefen i Oslo. I dokumentene kan man også finne tegn til intriger, uenighet, splittelse, misnøye og maktkamp mellom de store lederne. Likevel framholder Khan:

Dokumentene gir innblikk i håp, drømmer, visjoner og anstrengelser. Innblikk i gleden over å ha skaffet seg noe etterlengtet, men samtidig også sorg over å ha mistet noe verdifullt. Det handler om oppfylte drømmer og knuste håp. Det som

gjør dokumentene unike er at de er produkt av fremmedarbeiderne selv. Det er deres tanker og perspektiver, deres ståsted og deres meninger. (Khan 2007)

Arkivet etter Fremmedarbeiderforeningen, Gambisk forening, MiRA-senteret med Ruth Reese-dokumentasjonen og Frauentreff, en forening for tyske kvinner som kom til landet pga. ekteskap, viser på samme vis at her finnes unikt materiale.

Privatarkivene er ofte mangelfulle, selvsagt. Det kan være lakuner, eller bare brokker som er bevart. Damini House of Culture ville blitt best dokumentert om man også hadde lagd filmdokumentasjon om deres aktivitet, tilsvarende med Nordic Black Theatre. Begge arkiv inneholder riktignok billedmateriale, men administrative arkiv fra en dansegruppe og et teater yter ikke rettferdighet overfor den kunstneriske virksomheten. Men dette kan suppleres med annen dokumentasjon slik Samuels har påpekt. Intervjudokumentasjon kan belyse et fenomen i et arkiv, som i intervjuet med Mohammad Anwar Soofi, som var aktiv i diverse pakistanske foreninger, der han fortalte om omstendighetene rundt IOGT-losje Jinnah. Flere former for dokumentasjon kan gi verdifull beskrivelse av et miljø, en arbeidsplass, en produksjonsmåte – som studentoppgava «En samtidsdokumentasjon av Jøtul AS» fra 1982, den første samtidsdokumentasjonen i Norge. På Jøtul jobba folk fra 35 nasjonaliteter tett sammen, flere av dem var aktive i Fremmedarbeiderforeningen og nasjonale organisasjoner. Men privatarkivene kan også være så utrolig mye rikere og gi et mer samla bilde enn det som evt. måtte finnes av spor om det samme fenomenet i det offentlige arkiver, som i arkivet etter MUF'eren Nasih Raof Ahmed.

Kort sagt kan man i privatarkivene finne egne stemmer og perspektiver som ikke finnes i de offentlige arkivene. Hvor unikt er materialet, spør arkivarer seg ofte når de skal vurdere om et materiale er bevaringsverdig. Men det unike kan i følge O'Toole dreie seg om mye forskjellig: at arkivet i seg er unikt, at informasjonen i arkivet er unikt, det unike i prosessene bak arkivet og det unike i sammenstillingen av dokumenter i arkivet (O'Toole 2008, s. 344-345). Det unike i innhold kan dreie seg om at man kan spore holdningsendringer - f eks fra oppfatningen å være her midlertidig som fremmedarbeidere til etableringen av en ny minoritet. Privatarkivmaterialet forteller noe om den enkelte gruppes aktiviteter, innsats, egenforståelse, behov og problemer. Det er unikt og vesentlig at materialet faktisk er skapt av disse menneskene ut fra et erkjent behov. Og det er unikt fordi det er materiale som er sammenstilt på en helt spesiell måte. Ut fra dette materialet vil vi kunne spore korrespondansepartnere og dermed finne fram til andre arkiver, både offentlige og private, der det kan være aktuelt å finne mer materiale. Men selv om alle dokumenter skulle finnes i offentlige arkiv, men spredt, så vil privatarkivene ha sin unike verdi pga. deres spesielle sammenstilling av dokumentene.

Etterkommere og andre vil ved at dette er bevart kunne få overbrakt perspektiver de ikke kjenner om sine forfedre; og samfunnet vil kunne øke sitt kunnskapsgrunnlag og forståelsen for hvordan Oslo og Norge er blitt som det er. Dessuten kan arkivene virke identitetsskapende for f eks skoleelever og bygge bro mellom fortid og nåtid.

Hvilke konsekvenser får det for arkivenes formidlingsarbeid og brukernes mulighet til å søke informasjon av betydning for egen identitet om vi bare bevarer det offentlige arkiver?

Vi skaper et relativt skjevt bilde av de nye minoritetene om vi bare bevarer det offentlige arkiver, som i stor grad ekskluderer deres egne stemmer fra vår felles hukommelse. Dette vil igjen få konsekvenser for arkivenes formidlingsarbeid og for brukernes mulighet til å søke informasjon av betydning for egen identitet.

5 Mulige veier mot en felles integrert samfunnshukommelse

Flere teoretikere har bidratt med begrunnelser for å bevare privatarkiv. Terry Cook formulerer på en god måte hvordan vi som arkivinstitusjoner kan fylle vårt oppdrag som samfunnsinstitusjoner:

Mens det å vedlikeholde myndighetenes etterrettelighet og administrative kontinuitet og det å beskytte enkeltpersoners rettigheter fremdeles med rette er anerkjent som viktige formål for arkivene, hviler hovedberettigelsen for arkiver for de fleste brukere og offentligheten på at arkivene kan tilby innbyggerne en følelse av identitet, sted, historie og kultur, og personlig og kollektiv hukommelse. (Cook 1997 s. 44)

Gjennom bevaring og kassasjon bestemmer arkivarene hva og hvem som skal huskes, men liksom mye hva som kan glemmes og hvem som ikke får sette spor etter seg i vår samfunnshukommelse. Dette illustrerer at arkivaren utøver makt. Derfor må det være åpenhet rundt arkivarenes valg av kriterier for bevaring og kassasjon slik Derrida påpekte:

Ingen politisk makt uten kontroll over arkivet eller hukommelsen. Effektiv demokratisering kan alltid måles ved dette vesentlige kriteriet: deltagelsen i og tilgangen til arkivet, dets oppbygning, og dets fortolkning. (Derrida 1995 s. 15).

Verne Harris utvikler dette slik:

Den maktutøvelsen arkivarer utøver ses best i utvelgesprosessen. Makta til det den franske filosofen Derrida kaller nedskrivning (registrering)^{xxv}. Hvilke historier vil bli nedskrevet (registrert) i arkivet og hvilke vil det ikke. Historiefortellerens makt er til sjuende og sist en politisk makt. Det er grunnen til at samfunnet i et demokrati må finne måter å gjøre arkivarer ansvarlige for sine utvelges-/kassasjonsavgjørelser på. (Harris 2007 s. 104).

Privatarkiv kasseres likevel i overveiende grad som en slags organisk prosess ved flyttinger, nedlegginger osv. De bevares i dag mye etter tilfeldighetsprinsippet, pga.

lovverk, ressursituasjonen og fagtradisjonen. Dette er med på å bestemme hvilken samfunnsdokumentasjon ettertida vil sitte igjen med, og det bestemmer hvilke historier som vil kunne fortelles for framtidige generasjoner. Det er et spørsmål om demokrati, makt og avmakt.

Hvordan gå fram for å ta begrunnede valg av strategier for en bedre samfunnsdokumentasjon? Booms og Samuels sin påvisning av system- og metodesvakheter for arkivbevaring har ikke fått nok oppmerksomhet i fagmiljøet. Samuels sin påpekning av behovet for dokumentasjonsstrategier og sektordokumentasjonsplaner, går rett inn i problematikken rundt hvordan vi som arkivinstitusjoner kan fylle vårt oppdrag som samfunnsinstitusjoner. Likeledes gjør Booms dokumentasjonsplan som han sier bør være resultat av en prosess med arbeidsdeling, samarbeid og kritikk; og ikke minst påpekingen av at planen bevares som dokumentasjon sammen med dokumentarven.

Når vi ser at det bevarte arkivmaterialet i våre institusjoner er mangelfullt, kan det være nødvendig å supplere arkivmaterialet med annen dokumentasjon, som intervjuer, foto- og videodokumentasjon. Det trenger ikke utføres av arkivinstitusjonene, men disse bør føle et ansvar for at initiativ blir tatt og gir resultater som så kan sikres trygg oppbevaring. Betydningen av å skape eller sørge for at annen type dokumentasjon skapes når kvaliteten på arkivene er dårlig, er påpekt av Samuels. Hun framholder også at vi må drive arkivforskning så vi kan lage sammenhengende dokumentasjonsplaner. Vi kan legge til at her må være en bevissthet i forhold til ansvar og ansvarsfordeling. Arkivinstitusjonene bør antakelig ha et klart overordna ansvar for å bevare slikt innsamla dokumentasjonsmateriale. Formålsparagrafen i arkivloven gir støtte for dette siden den omtaler arkiv generelt som har «monaleg kulturelt eller forskingsmessig verde». Videre har arkivinstitusjonene rutiner for å håndtere materiale i forhold til å vurdere tilgang til evt. sensitivt materiale og i forhold til å ha en infrastruktur med lesesal/forskercelle for publikum som også er tilpassa mulig sensitivt materiale.

Men dokumentasjonsplaner sikrer ingen suksess. For å samle inn privatarkiv er det erfaringsmessig nødvendig med samarbeid og kontakt med organisasjoner, institusjoner og enkeltpersoner. Vi bør derfor veilede private arkivskapere vi ønsker å få dokumentasjon fra i arkivdanning om de trenger det, sørge for avtaler tidlig og være der ved eventuell nedlegging. Vårt møte med dem som har skapt arkivene - vår utveksling og gjensidige påvirkning – vil påvirke resultatet for en arkivinstitusjons innsamling og formidling og få betydning for dem vi samarbeider med, slik at vi opprettholder den nødvendige kontakten og har gjensidig nytte og glede av hverandre. Vi har erfart dette i forbindelse med det multikulturelle prosjektet vårt og utstillingen og katalogen «Spor etter oss» da vi fikk mange positive tilbakemeldinger på det å få lov til å bli del av vår felles hukommelse. Enkeltpersoner ga tilbakemeldinger i gjesteboka som:

Banebrytende. (...) Tankevekkende. (...) Spennende og informativ samt flott laga. (...) Viktig og flott utstilling. (...) Magisk konsert. (...) Historisk rik utstilling. (...) Flott. (...) Inspirerende. (...)
Fantastisk flott å markere Ruth Reese. (...) Gripende konsert og god utstilling over et viktig tema. (...)
Var det alt? Dette betyr at vi har mye å bidra med i det norske samfunn som utvikler seg harmonisk. Det som er nå, er i alle fall et godt fundament. Vi er på plass. (...) Tusen takk for en kjempeflott utstilling! Shukran.^{xxvi}

Tilsvarende tilbakemeldinger har Opplandsarkivet fått i sitt prosjekt Arkivdokumentasjon av nyere innvandring til Oppland. Det er også erfaringen i forbindelse med vårt teatersamarbeid med Nordic Black Theatre der vi har vist tidligere innvandringshistorie i Oslo for byens skoleelever i den kulturelle skolesekken i 2006 - 2008 og i 2011. Vi opplever det også i samarbeidet med MiRA-senteret om å dokumentere innvandrerkvinnestemmer og utgi et hefte om dette.

Eric Ketelaar har tatt opp at arkivinstitusjoner med bruk av web 2.0 begynner å stimulere former for brukermedvirkning. Vi får interaksjon, brukeren blir mer og mer en medskaper. Ketelaar spør: Vil det endre paradigmet om arkivers organiske natur, proveniensprinsippet? Vil vi måtte revurdere skillet mellom offentlige og private arkiver? Begge er del av en større ramme, privatarkiver komplementerer og utfyller offentlige arkiver og vice versa. Ketelaar påpeker at internett gir muligheter til å kople sammen privatarkiv og offentlige arkiv. Vi kan også invitere til historiefortelling som utfyller de skriftlige kildene og nevner som et eksempel Library of Congress sine veteranhistorier. Ketelaar foreslår at vi bruker web 2.0. for å gjøre våre arkiver til arkiver 2.0. som stimulerer folk til å laste opp sine historier og dokumenter til arkivinstitusjonenes servere. (Ketelaar 2008 s. 9-27). Slik kan vi kanskje litt lettere få muligheten til å bevare mer privatarkiv- og dokumentasjonsmateriale. Ketelaar illustrerer med dette godt hvordan formidlingsaktiviteter kan resultere i bevaring av nye arkiv og omvendt at nye arkiv kan resultere i nye former for formidlingsaktivitet slik de nevnte prosjektene til Oslo byarkiv og Opplandsarkivet er illustrasjoner på. Det å gjøre mer materiale tilgjengelig digitalt og å kunne motta slikt digitalt materiale vil også kunne demokratisere og lette tilgangen på arkivmateriale som vi kan velge å bevare.

Om ikke privatarkiver etter minoritetenes egne organisasjoner, institusjoner og privatpersoner bevares som del av den kollektive hukommelsen, vil ikke etterkommerne og andre interesserte kunne finne særlig tydelige spor av disse menneskenes egne blikk og stemmer. Da får vårt samfunn i beste fall et skjevt bilde der ettertida vil måtte lese det som er bevart i de offentlige arkivene "mot hårene" for å finne enkelte slike spor, slik som med den nasjonale minoriteten kvenene. Eksemplene jeg har gått gjennom gjelder dokumentasjon av nye minoriteter, men det er grunn til å tro at de kan ses som representative for situasjonen for bevaring av privatarkiv og dokumentasjon av samfunnssektorer i vårt samfunn der materiale fra det offentlige har fått en svært dominerende plass så å si uavhengig av bevaringsverdi. Skal vi bøte på denne situasjonen,

må fokus for vår bevaringspolitikk radikalt endres og mer ressurser kanaliseres inn i privatarkiv- og dokumentasjonsarbeid. Aktiv arkivformidling og medvirkning fra privatarkivskaperne vil være nødvendig for å få muligheten til å bevare en større andel av privatarkivene. Men vi bør også etablere en forskningsagenda for å bedre arkivarprofesjonens evne til å dokumentere samfunnet med utgangspunkt i sammenhengende dokumentasjonsplaner for samfunnssektorer, slik Helen Samuels har framholdt. Først da legger vi grunnlaget for å få en felles integrert samfunnshukommelse og en bedre sammenheng mellom arkivlovens formålsparagraf og virkemidler for privatarkivfeltet.

UTRYKTE KILDER

Arkiver i Oslo byarkiv:

Innvandreretaten (Innvandrerkontoret under Sosialrådmannen) 1983-1987,

Innvandrerorganisasjoner

Innvandreretaten, 467.21 A, Innvandrerorganisasjoner 1983-1987 T og Pa-W og boks D 66 og D 70

Flyktning- og innvandreretaten, 1994-1996 arkivkode 467.21A, boks 14 og 18, arkivkode 855.1A og 855.2 saksarkiv 1997-2001 og saksarkiv 2002-2005, boks 46 og 51 og arkivkode 355.72 alfabetisk og 355.72 alfabetisk, boks 23

Gambisk forening

Fremmedarbeiderforeningen

Pakistan Norwegian Welfare Organisation Norway

Pakistan Workers Welfare Union Fa1, Fa2, Fa3, Fb1

Pakistan Advisory Council

All Pakistani Workers Organisation in Norway

Bazm-e-Ahbab-e Pakistan, Norway Fa1, Fa2, Fa3, Fb1

Soofi, Muhammad Anwar Ea3

Islamabad/Rawalpindi Welfare Society Norway

MiRA-senteret

Damini House of Culture

Nordic Black Theatre

Frauentreff

Oslos multikulturelle arkiver, prosjektarkiv, gjestebok fra utstillingen Spor etter oss

Samlingen «Mangfoldige stemmer, intervjudokumentasjon», Intervju med M. A. Soofi tatt opp 17. februar 2006 i Oslo byarkiv

Arkiv i Opplandsarkivet, Maihaugen:

Ahmed, Nasih Raof

Arkiv i Kommunal- og regionaldepartementet:

Kommunal- og arbeidsdepartementet, Innvandrere sekretariatets/Innvandreravdelingens materiale om og korrespondanse med Fremmedarbeiderforeningen 1974-1987, arkivkode 553.1 og 141 S kap. 531.

TRYKTE KILDER

Sagat, 05.02.2008

Aftenposten, 3.7.1978, 30.6.1980, 30.7.1980

LITTERATURLISTE

Booms, Hans (1987): Society and the Formation of a Documentary Heritage: Issues in the Appraisal of Archival Sources, Archivaria 24 (Summer 1987). Lasta ned 28022011 fra <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/issue/view/383/showToc>

- Booms, Hans (1991-92): Überlieferungsbildung: Keeping Archives as a Social and Political Activity, *Archivaria* 33 (Winter 1991-92). Lasta ned 28022011 fra <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/issue/view/392/showToc>
- Cook, Terry (1997): What is Past is Prologue: A History of Archival Ideas Since 1898, and the Future Paradigm Shift (*Archivaria* 43 (Spring 97) Lasta ned 31.03.2011 fra <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article/view/12175/13184>
- Cox, Richard and Samuels, Helen W. (1988): The Archivist's First Responsibility: A Research Agenda to Improve the Identification and Retention of Records of Enduring Value, *American Archivist* / Vol. 51 / Winter and Spring 1988. Lasta ned 28022011 fra http://archivists.metapress.com/content/120809/?sortorder=asc&p_o=36
- Derrida, Jacques (1995): *Mal d'archives: une impression freudienne (Archive Fever: a Freudian Impression)*, 1995
- Engebretsen, Røsjo, Seland, Ulsnæs, Aasen (1982): *En samtidsdokumentasjon av A/S Jøtul*. Oslo 1982.
- Harris, Verne (2007): *Archives and Justice. A South African Perspective (Society of American Archivists, Chigaco 2007*
- Ketelaar, Eric (2001): Tacit Narratives: The Meanings of Archives. I *Archival Science* 1, s. 131-141, 2001
- Ketelaar, Eric (2008): Archives as Spaces of Memory, *Journal of the Society of Archivists*, vol 29, no 1, april 2008 Lasta ned 01082011 fra <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00379810802499678>
- Khan, Ayesha Iqbal (2007): *Virsa – overleveringer*. I Røde (red.), Røsjo, Meijer, Khan (2007): *Spor etter oss*, Oslo byarkiv 2007
- Maliniemi, Kaisa (2010- 1): Hva arkivene skjulte. En undersøkelse av kvensk og samisk i offentlige arkiver i Kistrand (Porsanger) og Nordreisa 1865 – 1948, ABM-media as 2010.
- Maliniemi, Kaisa (2010 – 2): Arkivdokumentene forteller. To kommuner – to typer minoritetspolitikk. ABM-skrift #65 2010
- O'Toole, James (2008): On the Idea of Uniqueness. I *Archives & Social Studies: A Journal of Interdisciplinary Research* Vol. 2, no. 2 (September 2008) (sto først i *American Archivist*, Vol. 57 (Fall 1994).
- Røsjo, Ellen (2007): Alle har rett til ei fortid! I Røde (red.), Røsjo, Meijer, Khan (2007): *Spor etter oss*, Oslo byarkiv 2007
- Samuels, Helen Willa (1986): Who Controls the Past, *American Archivist* / Vol. 49, No. 2 /Spring 1986. Lasta ned 28022011 fra http://archivists.metapress.com/content/120809/?sortorder=asc&p_o=67

Samuels, Helen W. (1991-92): Improving Our Disposition: Documentation Strategy. *Archivaria* 33 (Winter 1991-92) Lasta ned 28022011 fra <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/issue/view/392/showToc>

Valderhaug, Gudmund (2008): Bevaringsstrategiar og utvalsprinsipp for privatarkiv, august 2008 (foreløpig manus)

i I en seinere artikkel presiserer Booms at bevaringsvurdering bare kan ses i lys av provenienskonteksten. Hvis ikke blir den ustrukturert, og resultatet kan bli en ubrukelig samling av kilder (Booms 1991-1992).

ii Oversettelsene i sitater fra utenlandske artikler og verk er gjort av meg.

iii Fra begynnelsen av 1970-åra økte antallet søknader om arbeidstillatelser betydelig. Ved behandlingen av St.meld. nr. 39 (1973-74) ble det innført en midlertidig innvandringsstopp (stopp i adgangen til å gi nye arbeidstillatelser), med visse dispensasjonsmuligheter. Innvandringsstoppen skulle i første omgang gjelde fra 1. februar 1975 til 1. august 1976, men ble senere forlenget ”inntil videre”. Det ble i tillegg innført nye og skjærpede vilkår for arbeidstillatelse.

iv Korbøls ønske om å overføre samlingen av aviser til arkivet i Oslo byarkiv er ikke etterkommet av Utvandreremuseet.

v Innvandrereetatens arkiv 467.21A, Innvandrereorganisasjoner 1983-1987 T

vi Innvandrereetatens arkiv 467.21A, boks D66

vii KAD, Innvandringssekretariatet, arkivkode 553.1, brev 10. mai 1976 og håndskrevne notater fra møte, udatert.

viii Innvandrereetaten 467.21A Innvandrereorganisasjoner 1983-1987 Pa - W

ix Flyktning- og innvandrereetaten, Saksarkiv 2002-2005, arkivkode 355.72 alfabetisk

x Pakistan Workers Welfare Union, Fa 1

xi Ibid.

xii Pakistan Workers Welfare Union, Fa 2

xiii Pakistan Workers Welfare Union, Fa 3

xiv Pakistan Workers Welfare Union, Fb1

xv Intervju med M. A. Soofi tatt opp 17. februar 2006 i Oslo byarkiv.

xvi Bazm-e-Ahbab-e Pakistan, Norway, Fa 1

xvii Bazm-e-Ahbab-e Pakistan, Norway, Fa 2

xviii Bazm-e-Ahbab-e Pakistan, Norway, Fa 3

xix Bazm-e-Ahbab-e Pakistan, Norway, Fb 1

xx Soofi, Muhammad Anwar, Ea 3

xxi Flyktning- og innvandrereetaten, 1994-1996 arkivkode 467.21A, boks 18

xxii Flyktning- og innvandrereetaten, 1997-2001 arkivkode 855.1A og arkivkode 855.2

xxiii Se artikkel i "Spor etter oss", "Ruth Reese: Striden følger meg!" og digital fortelling her:

http://www.digitalfortalt.no/show_single.aspx?art_id=113467&fylke_nr=300

xxiv Åtte intervjuer er redigert til publikasjonen ”Mangfoldige stemmer – minoritetskvinner i organisasjonslivet”

xxv Begrepet *consignation* på fransk og engelsk er oversatt til *nedskrivning*(registrering).

xxvi Oslos multikulturelle arkiver, prosjektarkiv, gjestebok fra utstillingen *Spor etter oss*